

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/B/2025/36146475266176516

Zmeny bezpečnostnej politiky EÚ v kontexte súčasných výziev
Bakalárska práca

2025

Lukáš Šandor

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Zmeny bezpečnostnej politiky EÚ v kontexte súčasných výziev
Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: Mgr. Tetyana Zubro, PhD.

Bratislava 2025

Lukáš Šandor

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu s názvom: *Zmeny bezpečnostnej politiky EÚ v kontexte súčasných výziev* vypracoval samostatne pod vedením vedúcej práce: Mgr. Tetyana Zubro, PhD., a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Miesto a dátum:

.....

(Lukáš Šandor)

Pod'akovanie

Touto cestou by som rád vyjadril úprimné pod'akovanie mojej vedúcej záverečnej práce, Mgr. Tetyane Zubro, PhD., za jej trpezlivosť, ochotu a odbornú pomoc, ktorá mi bola počas celej doby písania práce veľkou oporou.

Abstrakt

Šandor, Lukáš: *Zmeny bezpečnostnej politiky EÚ v kontexte súčasných výziev*. - Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: ZUBRO, Tetyana, Mgr., PhD. Bratislava: FMV EU, 2025, počet strán. 53 s.

Hlavným cieľom tejto záverečnej práce je zmapovanie zmien v bezpečnostnej politike Európskej únie v kontexte súčasných bezpečnostných výziev, ako aj identifikácia kľúčových faktorov, ktoré tieto zmeny ovplyvnili, a zhodnotenie ich dopadu na formovanie spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ. Práca zároveň hodnotí, do akej miery je EÚ schopná vystupovať ako jednotný a autonómny aktér v súčasnom bezpečnostnom prostredí. Obsahuje 1 graf, 2. tabuľky. V prvej kapitole sa zameriavame na teoretické prístupy k zahraničnej politike z pohľadu teórií liberalizmu a realizmu, pričom tieto prístupy následne aplikujeme na vývoj SZBP a SBOP. Cieľom je vytvoriť teoretický základ pre ich hlbšiu analýzu v ďalších častiach práce. V ďalšej časti sa venujeme metodike výskumu a cieľom záverečnej práce. Záverečná kapitola analyzuje transformáciu SZBP a SBOP Európskej únie, pričom sa zameriava na iniciatívy ako PESCO, Global Gateway, reformu rozhodovacích procesov EÚ a analýzu Bielej knihy o európskej obrane. Tieto iniciatívy sú reakciou na globálne výzvy, ako sú ruská zahraničná politika, rastúci vplyv Číny a oslabenie transatlantickej spolupráce, ktoré formujú nové bezpečnostné potreby a vyžadujú prispôsobenie SZBP a SBOP. Výsledkom práce je zistenie, že EÚ pravdepodobne nebude schopná vystupovať ako jednotný aktér v medzinárodnej politike, najmä kvôli právu veta členských štátov. Napriek tomu má potenciál stať sa silným globálnym hráčom, ak efektívne implementuje iniciatívy ako PESCO a stratégiu "Biela kniha o európskej obrane", ktoré podpora posilnenie obranného priemyslu. Kľúčové bude zvýšiť výdavky na obranu, zjednotiť členské štáty v oblasti obranných investícií a rozvíjať spoločné zbrojné projekty.

Kľúčové slová: Európska únia, Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika, Spoločná bezpečnostná a obranná politika, transatlantické vzťahy

Abstract

Šandor, Lukáš: *Changes in the EU Security Policy in the Context of Contemporary Challenges*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. – Thesis Supervisor: ZUBRO, Tetyana, Mgr., PhD. Bratislava: FIR EU, 2025, 53 pages.

The main objective of this thesis is to map the changes in the security policy of the European Union in the context of the current security challenges, as well as to identify the key factors that have influenced these changes and to assess their impact on the shaping of the EU's Common Security and Defence Policy. The thesis also evaluates the extent to which the EU is able to act as a unified and autonomous actor in today's security environment. It includes 1 graph, 2 tables, and 2 appendices. The first chapter focuses on theoretical approaches to foreign policy based on liberalism and realism theories, which are then applied to the development of the CFSP and CSDP. The objective is to create a theoretical framework for a deeper analysis in the following chapters. The next section deals with the research methodology and the objectives of the thesis. The final chapter analyzes the transformation of the EU's CFSP and CSDP, focusing on initiatives such as PESCO, the Global Gateway, reform of the EU decision-making processes, and an analysis of the *White Paper on European Defence*. These initiatives are responses to global challenges such as Russian foreign policy, China's growing influence, and the weakening of transatlantic cooperation, all of which shape new security needs and require the adaptation of the CFSP and CSDP. The findings suggest that the EU will likely not be able to act as a single actor in international politics, primarily due to the member states' veto power. Nevertheless, it has the potential to become a strong global player if it successfully implements initiatives such as PESCO and the *White Paper on European Defence*, which support the strengthening of the defense industry. Key factors will include increasing defense spending, unifying member states in defense investment, and developing joint armaments projects.

Keywords: European Union, Common Foreign and Security Policy, Common Security and Defence Policy, transatlantic relations

Obsah

Úvod	10
1	Súčasný stav problematiky doma a v zahraničí..... 11
1.1	Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika..... 11
1.1.1	Liberalizmus 11
1.1.2	Realizmus..... 13
1.1.3	Historický vývin spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ 15
1.1.4	Historický vývin spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky 19
2	Cieľ práce a metodika skúmania 22
3	Výsledky práce a diskusia 23
3.1	Prekážky spoločnej obrany na úrovni EÚ..... 23
3.2	Iniciatíva EU Global Gateway 27
3.3	PESCO 28
3.4	Zrušenie práva veta 30
3.5	Biela kniha pre európsku obranu 33
3.5.1	Ruská zahraničná politika a jej strategický dopad na bezpečnosť EÚ 35
3.5.2	Geopolitické výzvy pre EÚ v súvislosti s čínskou zahraničnou politikou 39
3.5.3	Problémy v transatlantickom spojení 43
Záver	47
Zoznam použitej literatúry	49

Zoznam Skratiek

- ADMM+** – Stretnutie ministrov obrany ASEAN-u a jeho partnerov
- BTO** – Bruselská zmluvná organizácia
- CMP** – Koordinované námorné prítomnosti
- CRIMARIO** – Kritické námorné trasy v Indickom oceáne
- EDA** – Európska obranná agentúra
- EDC** – Európske obranné spoločenstvo
- EEAS** – Európska služba pre vonkajšiu činnosť
- EPC** – Európska politická spolupráca
- ESDI** – Európska bezpečnostná a obranná identita
- ESDP** – Európska bezpečnostná a obranná politika
- EUMC** – Vojenský výbor Európskej únie
- EÚ** – Európska únia
- FAC** – Rada pre zahraničné veci
- GAC** – Rada pre všeobecné záležitosti
- HDP** – Hrubý domáci produkt
- MENA** – Blízky východ a severná Afrika
- NATO** – Organizácia Severoatlantickej zmluvy
- NDPP** – Proces obranného plánovania v rámci NATO
- NIP** – Národné implementačné plány
- PESCO** – Stála štruktúrovaná spolupráca
- QMV** – Kvalifikovaná väčšinová väčšina
- SBOP** – Spoločná bezpečnostná a obraná politika
- SZBP** – Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika
- TEU** – Zmluva o Európskej únii
- TFEU** – Zmluva o fungovaní Európskej únie
- VP** – Vysoký predstaviteľ pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku
- WEU** – Západoeurópska únia
- WU** – Západná únia

Zoznam grafov tabuliek

Grafy

Graf 1 – porovnanie vojenských výdavkov 27

Tabuľky

Tabuľka č. 1 - počet zbraňových systémov 25

Tabuľka č.2 – Rozdiel medzi Primakovovou a Gerasimovovou doktrínou. 38

Ilustrácie

Obrázok č. 1 Úloha nevojenských metód pri riešení medzištátnych konfliktov 39

Obrázok č.2 – Vojenská prítomnosť Francúzska v Indo-Pacifickom regióne 41

Úvod

Európska únia (EÚ) sa ako nadnárodný aktér v medzinárodnej politike stretáva s narastajúcimi bezpečnostnými výzvami, ktoré ovplyvňujú globálnu stabilitu. Kľúčovým nástrojom jej angažovanosti je koordinácia bezpečnostnej a obrannej politiky.

V teoretickej časti sa preto venujeme Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politike (SBOP), ktorá sa vyvinula z predchádzajúcich krokov v rámci spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP). Základy SBOP boli položené vyhlásením zo Saint-Malo v roku 1998, ktoré umožnilo rozvoj autonómnych obranných štruktúr EÚ. V roku 1999 sa Európska bezpečnostná a obranná politika (ESDP) stala súčasťou politiky EÚ. Lisabonská zmluva z roku 2009 zmenila ESDP na Spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku (SBOP) a inštitucionálne posilnila jej rámec, čím zabezpečila väčšiu efektivitu v oblasti obrany a bezpečnosti

V praktickej časti sa zameriavame na analýzu kľúčových iniciatív a strategických dokumentov, ktoré zohrávajú rozhodujúcu úlohu pri formovaní SBOP. Medzi tieto dokumenty patrí napríklad Biela kniha pre európsku obranu – Pripravenosť 2030, projekt Stálej štruktúrovanej spolupráce (PESCO) a iniciatíva Global Gateway. Okrem toho sa venujeme aj analýze geopolitických záujmov a aktivít hlavných globálnych aktérov, ako sú Spojené štáty americké, Čínska ľudová republika a Ruská federácia, ktoré výrazne ovplyvňujú vývoj a smerovanie SBOP.

Cieľom tejto práce je zmapovať vývoj bezpečnostnej politiky EÚ v kontexte aktuálnych výziev. Čiastkovými cieľmi sú identifikovať faktory ovplyvňujúce tieto procesy, analyzovať ich dopad na formovanie SBOP a zhodnotiť schopnosť EÚ vystupovať ako samostatný a jednotný aktér v medzinárodnej politike. Z akademického hľadiska je prínos tejto bakalárskej práce v tom, že popri analýze historického vývoja a inštitucionálneho rámca SBOP zahŕňa aj teoretické uchopenie problematiky zahraničnej politiky. Zároveň sa v tejto práci okrem vnútornej dynamiky EÚ zohľadňuje aj vplyv externých aktérov na formovanie SBOP. Výber témy je aktuálny vzhľadom na rastúce bezpečnostné hrozby a meniace sa medzinárodné prostredie, ktoré si vyžaduje nové prístupy v bezpečnostnej a obrannej politike EÚ.

1 Súčasný stav problematiky doma a v zahraničí

1.1 Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika

*Zahraničná politika je jedným zo základných znakov suverenity štátu. Predstavuje súhrn stanovených cieľov, nástrojov a postupov, prostredníctvom ktorých štát presadzuje svoje záujmy v zahraničí*¹. Na dosiahnutie týchto záujmov využívajú rôzne nástroje a stratégie, pričom významná časť ich prístupu závisí od faktorov ako geografia, veľkosť populácie, ekonomická sila a v neposlednom rade aj vojenská moc. Zahraničná politika ako teoretický koncept predstavuje základ pre pochopenie interakcií medzi štátmi a ďalšími aktérmi v medzinárodnom systéme. Bezpečnostná politika, ktorá je jej podskupinou, sa sústreďuje na otázky národnej a kolektívnej bezpečnosti. Tieto dve teórie sú navzájom prepojené, keďže zahraničná politika tvorí širší rámec, z ktorého bezpečnostná politika čerpá svoje ciele, nástroje a priority.

Existujú dva hlavné teoretické prístupy k zahraničnej politike, ktoré budeme podrobne skúmať v nasledujúcich kapitolách, a to liberalizmus a realizmus. Obidve tieto teórie mali zároveň aj vplyv na európsku integráciu. V súčasnosti sa zahraničná politika netýka iba štátov. EÚ sa snaží o vlastnú autonómnu zahraničnú a bezpečnostnú politiku a stáť sa samostatným aktérom v medzinárodnej politike, preto budú mať tieto dve teórie vplyv aj na SBZP.

1.1.1 Liberalizmus

*Pre politický liberalizmus je meradlom hodnôt človek ako jedinec, ktorý je schopný mravného úsudku vďaka rozumu schopnému rozpoznať prirodzený zákon, prípadne prirodzené dobro. Štát je inštitúcia, ktorej funkcia a úloha je odvodená od záujmu a potrieb občanov.*²

Liberalizmus ako teória medzinárodných vzťahov vychádza z predpokladu, že, aj napriek anarchickému charakteru systému medzinárodných vzťahov môžu štáty efektívne spolupracovať prostredníctvom pravidiel, inštitúcií a vzájomnej závislosti. Medzinárodné

¹ Duleba, Alexander; Lukáč, Pavol; Wlachovský, Miroslav. Zahraničná politika Slovenskej republiky: východiská, stav a perspektívy. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 1998. ISBN 80-967745-4-9

² Veronika Fodorová, 2012. "Tradičné teórie medzinárodných vzťahov ako východisko pre rozvoj teórií európskej integrácie," Medzinárodne vzťahy (Journal of International Relations), Ekonomická univerzita, Fakulta medzinárodných vzťahov, vol. 10(4), pages 170-181.

organizácie, ako sú OSN, Svetová obchodná organizácia či Európska únia, zohrávajú kľúčovú úlohu pri zachovávaní stability a riešení konfliktov diplomatickou cestou. Tieto inštitúcie vytvárajú vzájomné prepojenia medzi štátmi, čím prispievajú k udržiavaniu stability a znižujú riziko konfliktov.

Podľa Tima Dunna³, liberalizmus sa v medzinárodných vzťahoch delí na tri hlavné prúdy, ktoré sa líšia v prístupoch k dosiahnutiu globálneho mieru. Liberálny internacionalizmus vychádza z presvedčenia, že mier možno dosiahnuť rozvíjaním vzťahov medzi štátmi, najmä prostredníctvom obchodu a vzájomnej spolupráce. Tento prúd zdôrazňuje význam rozšírenia ekonomických a kultúrnych interakcií, ktoré vedú k stabilite. Liberálny inštitucionalizmus kladie dôraz na význam medzinárodných inštitúcií, ako je OSN, ktoré by mali zabezpečiť mechanizmy pre riešenie konfliktov a predchádzanie vojnám. Tento pohľad vychádza z presvedčenia, že mier sa dá udržať prostredníctvom silných a efektívnych medzinárodných organizácií, ktoré riadia vzťahy medzi štátmi a vytvárajú pravidlá. Tretím prúdom je Liberálny idealizmus, založený na myšlienke, že jedna inštitúcia, ako napríklad OSN, môže zabezpečiť mier na celom svete. Idealisti veria, že presvedčanie a diplomacia sú kľúčové nástroje v dosahovaní mieru, a že globálny mier je možné dosiahnuť, ak sa všetky národy zaviazú k spoločným hodnotám a cieľom.

Tieto tri hlavné prúdy liberalizmu sa zbiehajú v presvedčení, že mier je možné dosiahnuť prostredníctvom rozvoja demokracie, spolupráce a inštitucionálnych väzieb. Demokratická teória mieru, ktorá je jedným z najvýznamnejších konceptov spojených s liberalizmom v medzinárodných vzťahoch, priamo odráža tieto princípy. Podľa tejto teórie majú demokratické štáty tendenciu vyhýbať sa vojenským konfliktom medzi sebou kvôli spoločným inštitúciám a hodnotám, ktoré podporujú mierové riešenie konfliktov. Ďalším aspektom je, že v demokratických spoločnostiach by verejnosť mohla považovať vojenský konflikt za neprijateľný, ak by si vyžadoval nasadenie občanov do vojenských akcií, vzhľadom na osobné náklady spojené s vojenskou službou.⁴

Od 90. rokov sa inštitucionálny liberalizmus stal dominantným prúdom v medzinárodnej politike, najmä v dôsledku rozpadu Sovietskeho zväzu. Toto obdobie sa

³ DUNNE, Tim. *Liberalism in International Relations*. Vydanie 1. Londýn: Routledge, 2009. 256 s. ISBN 978-0415776280.

⁴ Russett, B. (1993). *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton: Princeton University Press.

vyznačovalo zvyšovaním legalizácie, zvyšovaním legalizmu a moralizmu, ako aj úpadkom kohézie niektorých medzinárodných režimov. Legalizácia sa prejavila najmä v oblastiach ako ľudské práva a trestná zodpovednosť, kde boli vytvorené inštitúcie, ktoré zabezpečujú spoluprácu medzi štátmi prostredníctvom zmlúv a dohovorov založených na princípoch rovnosti a práve.⁵

Európska Únia je príkladom inštitucionálneho liberalizmu v praxi, kde členské štáty spolupracujú prostredníctvom spoločných inštitúcií a právnych rámcov. EÚ sa snaží zabezpečiť ekonomickú a politickú stabilitu prostredníctvom spolupráce v oblasti hospodárstva, práva a bezpečnosti. Táto spolupráca je založená na princípoch reciprocitu a vzájomného záujmu, čo je charakteristické pre inštitucionálny liberalizmus.

Európska únia je v podstate jedným z najväčších dôkazov liberalistickej teórie, aj keď existujú aj ďalšie teoretické vysvetlenia navrhované inými teóriami. Jedným z lepších spôsobov, ako to vyjadriť, je, že štáty v rámci EÚ v súčasnosti ukazujú opatrnú pripravenosť zdieľať svoju suverenitu spôsobmi, ktoré z realistickej perspektívy nedávajú žiadny zmysel.⁶

1.1.2 Realizmus

Realizmus, známy aj ako politický realizmus, je pohľad na medzinárodnú politiku, ktorý zdôrazňuje jej konkurenčnú a konfliktovú stránku. Zvyčajne sa stavia do kontrastu s idealizmom alebo liberalizmom, ktoré majú sklon zdôrazňovať spoluprácu. Realisti považujú za hlavné subjekty na medzinárodnej scéne štáty, ktoré sa starajú o vlastnú bezpečnosť, konajú v súlade so svojimi národnými záujmami a zápasia o moc.⁷

Teória realizmu v medzinárodných vzťahoch má rôzne formy a výklady, avšak jej základné črty zostávajú rovnaké. Zahraničná politika je vnímaná ako boj o moc a pozíciu medzi štátmi, ktoré sú hlavným aktérom v medzinárodnej politike a sledujú výhradne svoje národné záujmy. Členstvo v organizáciách, ako napríklad OSN alebo OBSE, sa považuje za doplnok, nie za náhradu štátu ako hlavného aktéra, ani ako záruka mieru. Aj samotné zapojenie sa do medzinárodných organizácií je chápané ako súčasť plnenia národných

⁵ KEOHANE, Robert O. Twenty years of institutional liberalism. *International relations*, 2012, 26.2: 125-138.

⁶ AHMAD, Sohail; KALIM, Inayat; GULL, Azka. European Union and Liberalism. *Global Economics Review*, 2018, 3.1: 31-38.

⁷ Korab-Karpowicz, W. Julian (2010). Political Realism in International Relations. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*.

záujmov. Z pohľadu realizmu môžeme byť vnímaná európska integrácia ako plnenie záujmov jednotlivých štátov.

Napríklad Francúzsko a Nemecko mali po druhej svetovej vojne v rámci európskej integrácie odlišné, ale vzájomne výhodné záujmy. Francúzsko sa usilovalo o politické a bezpečnostné vedenie v Európe, ktoré mu umožnilo obmedziť vplyv Nemecka, zároveň však ťažiť z jeho ekonomickej sily. Nemecko, ktoré sa potrebovalo zbaviť izolácie a posilniť dôveryhodnosť po vojne, prijalo úlohu hospodárskeho lídra a využilo spoločný trh na posilnenie svojej ekonomiky a zahraničného obchodu. Týmto prístupom sa stalo "civilnou mocnosťou," čo zmiernilo obavy ostatných štátov z potenciálneho oživenia nemeckej agresie.⁸

Aj keď sa môže zdať, že realizmus patrí do minulosti, jeho relevancia v súčasnom medzinárodnom kontexte sa opäť potvrdzuje. V medzinárodnom systéme stále neexistuje svetová polícia alebo sudca, ktorí by penalizovali štáty za porušenie medzinárodného práva. Aj napriek tomu, že formálne právo viesť vojnu je obmedzené, už iba samotná existencia tej možnosti núti štáty kalkulovať o rôznych scenároch použitia sily. Každý štát si preto musí svoje práva chrániť sám. Aj keď je násilie všeobecne vnímané negatívne, stále je to bežný jav ľudskej existencie. V rámci medzinárodného systému sa môžu objaviť štáty alebo nešťatní aktéri, ktorí sú pripravení použiť vojenskú silu na dosiahnutie svojich cieľov, najmä ak sa domnievajú, že nenarazia na adekvátny odpor. Všeobecné zrieknutie sa použitia sily alebo vyhlásenie neutrality nemusí stačiť. Ak je si potencionalny útočník vedomí, že narazí na odpor, náklady na použitie sily sa mu drasticky zvyšujú a klesá pravdepodobnosť, že bude konflikt riešiť silou. Z týchto dôvodov je realizmus stále považovaný za teóriu, ktorá si aj napriek historickému vývoju udržiava svoju aktuálnosť, keďže základné princípy, ako je mocenská rovnováha a sebaobrana, stále zohrávajú kľúčovú úlohu v správaní štátov v súčasnom medzinárodnom prostredí.⁹

Keďže dejiny medzinárodných vzťahov potvrdzujú, že vojny a ozbrojené konflikty, ako i mocenské (geopolitické) súperenie zostávajú integrálnou súčasťou medzinárodného

⁸ Brzezinski, Z. - Veľká šachovnica: Americká nadvláda a jej geopolitické imperatívy. 1. vydanie. Bratislava: Kalligram, 1998. 336 strán. ISBN 80-7101-287-0.

⁹ ŠMIHULA, Daniel. Medzinárodné vzťahy a bezpečnosť. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-8168-810-2

(anarchického) politického systému, je logickým vyústením ,že EÚ musí tento vývoj zohľadniť a zahrnúť ho do svojej agendy.¹⁰

1.1.3 Historický vývin spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ

Európska únia, ako subjekt pozostávajúci z členských štátov s rôznymi historickými a politickými skúsenosťami, čelí výzve zosúladenia národných zahraničných politík do jednej koordinovanej spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. V nasledujúcej kapitole sa zameriame na vývoj SZBP, pričom ukážeme, ako teoretické prístupy uvedené vyššie nachádzajú svoj odraz v praktických aspektoch rozhodovania a implementácie politiky EÚ.

Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika sa prvýkrát objavila ako jeden z troch pilierov v Maastrichtskej zmluve z roku 1993, no už v stredoveku existovali snahy európskych krajín o spoluprácu, najmä v rámci obrany kresťanských štátov pred vonkajšími hrozbami. Dobytie Jeruzalema alebo pád Konštantínopola a následne obliehanie Viedne nútili jednotlivé európske krajiny spolupracovať.¹¹

V moderných dejinách sa integrácia v oblasti zahraničnej politiky a bezpečnosti začala prejavovať po druhej svetovej vojne. Prvým krokom bola Plevenova iniciatíva z roku 1950, pomenovaná po francúzskom premiérovi Reném Plevenovi, ktorá mala za cieľ zjednotiť európske armády pod spoločným vedením. Tento projekt však nebol ratifikovaný, keď ho odmietol francúzsky parlament. Následne, na základe Davinovej správy, zahájili európske štáty pravidelné konzultácie ministrov zahraničných vecí, čo bol ďalší krok k koordinácii zahraničnej politiky. Všetky tieto kroky boli predchodcami spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, ktorá sa neskôr, v 90. rokoch, formalizovala s Maastrichtskej zmluve a stala sa jedným z troch hlavných pilierov EÚ.

Maastrichtská zmluva, podpísaná v roku 1992, vytvorila druhý pilier Európskej únie, ktorý bol venovaný spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike. Tento pilier mal posilniť schopnosť členských štátov koordinovať svoje zahraničné politiky a vystupovať jednotne na medzinárodnej scéne. Druhý pilier bol založený na medzivládnom princípe, čo znamenalo, že v Rade ministrov bolo potrebné jednomyselné rozhodovanie členských štátov, pričom ostatné

¹⁰ BÍLÝ, Jiří a kol. *Evropa - problém současnosti a budoucnosti*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, 2008. 245 s. ISBN 978-80-8676-789-2.

¹¹ Pre viac informácií pozri: HOUSLEY, Norman. *Religious warfare in Europe 1400-1536*. OUP Oxford, 2008. alebo Riley-Smith, Jonathan. *The Crusades: A History*. New Haven: Yale University Press, 2005.

inštitúcie EÚ mali len minimálny vplyv na túto oblasť.¹² Vojna v Juhoslávii ukázala, že SZBP, ako bola vtedy nastavená, nedokázala reagovať na krízové situácie dostatočne rýchlo a rozhodne. Členské štáty mali rôzne názory ako by mala EÚ reagovať na tento konflikt, čo viedlo k tomu, že EÚ nebola schopná konať rýchlo a jednotne.¹³

V neskorších rokoch sa čoraz silnejšie vyskytovala potreba reformy SZBP, ako aj požiadavka na väčšiu flexibilitu a efektívnosť v rozhodovacích procesoch. Po vojne v Juhoslávii a počas následných kríz sa začalo diskutovať o potrebe zjednodušiť rozhodovací proces v rámci SZBP a posilniť koordináciu medzi členskými štátmi. To viedlo k prijatiu Amsterdamskej zmluvy v roku 1997, ktorá zjednodušila niektoré rozhodovacie mechanizmy. Ďalej zmluva vytvorila pozíciu Vysokého predstaviteľa pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku. VP predsedá rade pre zahraničné veci (FAC) a zároveň zastupuje EÚ navonok. Avšak aj tieto reformy sa ukázali ako nedostatočné počas vojny v Kosove. Diplomacia bola považovaná za vo veľkej miere neúspešnú, pokiaľ nebola podporená vojenskými prostriedkami, čo dramaticky znížilo vyjednávaciu silu členských štátov EÚ a ukázalo ich závislosť na USA. Zmluva z Amsterdamu v roku 1997 zaviedla mechanizmy kvalifikovanej väčšiny a konštruktívneho zdržania, čím sa pokúsila zjednodušiť rozhodovanie v rámci SZBP. Avšak ich uplatnenie bolo obmedzené len na vybrané oblasti, čo nezaručilo rýchlu reakciu na krízy a viedlo k potrebe ďalších reforiem.¹⁴

V reakcii na neúplné reformy SZBP zavedené v rámci Amsterdamskej zmluvy sa v neskorších rokoch objavil tlak na ďalšie zlepšenie rozhodovacích procesov. Tento tlak vyústil v prijatie Zmluvy z Nice v roku 2001, ktorá priniesla niekoľko zmien, ktoré sa dotýkali SZBP. Predovšetkým zjednodušila systém rozhodovania v Rade Európskej únie rozšírením mechanizmu kvalifikovanej väčšiny, čo umožnilo rýchlejšie a efektívnejšie prijímanie rozhodnutí v krízových situáciách. Okrem toho sa posilnila úloha Vysokého predstaviteľa pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, ktorý mal zohrávať kľúčovú úlohu pri koordinácii a implementácii spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky.¹⁵

¹² Pre viac informácií pozri: Zmluva o Európskej únii (Maastrichtská zmluva)

¹³ CAPANO, Fabio; GREIFF, Tobias. Challenges to European Unity During Conflict in its Neighbourhood: The Yugoslav Wars. *JIOS*, 2019, 10.1: 11-27.

¹⁴ Duke, Simon. "From Amsterdam to Kosovo: Lessons for the Future of CFSP." *Eipascope*, vol. 1999, no. 2, 1999, pp. 1-14.

¹⁵ Európska komisia. (2003, 3. február). *Zmluva z Nice: Posilnenie inštitucionálneho rámca Európskej únie*. Európska komisia. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/memo_03_23/MEMO_03_23_EN.pdf

Ďalší významný krok v reforme spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky priniesla Lisabonská zmluva¹⁶, ktorá nadobudla platnosť v roku 2009. Jedným z kľúčových prínosov tejto zmluvy bolo zrušenie trojpilierovej štruktúry a zavedenie funkcie vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, ktorá skombinovala predchádzajúce úlohy Vysokého predstaviteľa a komisára pre zahraničné vzťahy. Tento predstaviteľ vedie Európsku službu pre vonkajšiu činnosť (EEAS), ktorá bola vytvorená na podporu lepšej koordinácie a efektivity vonkajšej politiky EÚ. Zároveň predsedá Rade pre zahraničné veci a je podpredsedom Európskej komisie (EK). Aj napriek posilneniu právomocí Vysokého predstaviteľa EÚ stále neexistuje jednotná zahraničná politika Únie reprezentovaná spoločným ministrom zahraničných vecí alebo veľvyslancom. Zahraničná politika je stále rozdelená medzi členské štáty s rozdielnymi postojmi a právom veta. Okrem toho priniesla Lisabonská zmluva zmeny v Rade ministrov. Rada sa schádza vo dvoch nových formátoch: Rada pre všeobecné záležitosti (GAC) a Rada pre zahraničné veci (FAC), ktoré budú zodpovedné za všeobecné a vonkajšie záležitosti. Predsedníctvo Rady pre zahraničné veci bude vykonávať Vysoký predstaviteľ, zatiaľ čo Radu pre všeobecné záležitosti bude viesť Stály predseda Európskej rady. Taktiež boli posilnené bezpečnostné záruky, ktoré nadväzujú na záväzky zahrnuté už v Amsterdamskej zmluve. Konkrétne článok 42 ods. 7 Lisabonskej zmluvy stanovuje: *"Ak je členský štát EÚ napadnutý, ostatné členské štáty sú povinné ho podporiť."* Oproti Amsterdamskej zmluve získal jasnejší právny rámec a dôraz na povinnosť členských štátov poskytnúť pomoc. Členské štáty EÚ majú ale možnosť rozhodnúť, akú formu pomoci poskytnú na základe konkrétnej situácie. V porovnaní s článkom 5 Washingtonskej zmluvy¹⁷ (NATO) poskytuje výrazne slabšie bezpečnostné garancie a nemožno ho považovať za európsky pokus o vytvorenie nezávislého obranného spoločenstva bez amerického vplyvu ale ako snahu o zjednotenie a koordináciu zahraničnej a bezpečnostnej politiky.

Líbyjskú krízu môžeme považovať za prvý zásadný test Lisabonskej zmluvy, ktorý odhalil slabiny v štruktúre a fungovaní SZBP a Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (SBOP) Európskej únie. Za kľúčový problém môžeme považovať nezhody v záujmoch členských štátov ako Francúzska, Nemecka, Talianska a Spojeného kráľovstva. Francúzsko

¹⁶ Európska únia. Zmluva o Európskej únii a Zmluva o fungovaní Európskej únie (Lisabonská zmluva). 2007. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/EU/Doc/lisabonska-zmluva.pdf>

¹⁷ NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. [SEVEROATLANTICKÁ ZMLUVA]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=186419>.

a Spojené Kráľovstvo presadzovali zavedenie bezletovej zóny a letecké útoky, zatiaľ čo postoj Nemecka a Talianska bol zdržanlivejší. Rozdielne názory vyplývali z rozdelených národných záujmov a vnútornej politiky jednotlivých krajín. Zdržanlivý postoj Nemecka bol dôsledkom jeho dlhoročnej tradície pacifizmu a opatrnosti pri vojenských intervenciách.. Taliansko nebolo naklonené vojenskej intervencii, pretože Gadaffi pre nich predstavoval spoľahlivého obchodného partnera. Francúzsko a Spojené kráľovstvo mali v Líbyi silné geopolitické a ekonomické záujmy, ako ochranu energetických zdrojov a stabilitu obchodných trás. Francúzsko sa usilovalo o udržanie svojej moci v Afrike, zatiaľ čo obidve krajiny chceli zabrániť destabilizácii regiónu.

Zaujímavé je, že tieto krajiny (Spojené Kráľovstvo, Francúzsko a Taliansko) sú členmi NATO, v ktorom majú právo veta (podobne ako v EÚ), a práve NATO nakoniec prevzalo kontrolu nad situáciou. Rozdiel medzi severoatlantickou alianciou a SBZP v rámci EÚ spočíva v štruktúre. NATO má kontinuálny vojenský plánovací proces, pričom plány sú politickým lídrom predkladané na posúdenie, na rozdiel od Európskej únie, kde predstavitelia najskôr diskutujú na najvyššej úrovni, či budú vôbec riešiť problém spoločne. V EÚ mali rozdielne postoje k líbyjskej kríze nielen predstavitelia členských štátov, ale aj samotnej Únie. Predseda Európskej rady uviedol, že cieľom bolo zmeniť režim, kým VP tento názor poprela a zamerala sa výlučne na humanitárnu pomoc.¹⁸

Bez spoločného politického smerovania nie je možné efektívne viesť jednotnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku, a už vôbec nie vykonávať vojenské operácie. Tieto výzvy ukazujú, prečo je pre zjednotenie EÚ v politických a vojenských otázkach potrebné niečo viac než len administratívne postupy.

Najväčšia výzva nakoniec spočíva v tom, ako má toto zjednotenie v oblasti zahraničnej politiky a bezpečnosti prebiehať. Nájde sa vodca medzi štátmi ako Nemecko, Francúzsko alebo Taliansko, ktorý bude ochotný zjednotiť Európu v bezpečnostných otázkach na úkor svojich vlastných národných záujmov? Ako budú občania vnímať tieto politické citlivé kroky, ktoré zasiahnu do sféry národnej suverenity v kontexte spoločnej európskej zahraničnej politiky?

¹⁸ Koenig, N. (2012). *The EU and the Libyan Crisis – In Quest of Coherence?* In *Inter-institutional coherence*. Columbia University.

„Európska história ukazuje, že zjednotenie sa nikdy nedosiahlo iba pomocou administratívnych postupov. Vždy musel povstať zjednotiteľ – Prusko v Nemecku, Piemont v Taliansku – bez ktorého vedenia (a pripravenosti meniť status quo) by zjednotenie nikdy nedozrelo. Ktorá krajina alebo ktorá inštitúcia bude zohrávať túto úlohu? Alebo bude potrebné, aby cestu vytýčila nejaká nová inštitúcia alebo zoskupenie?“¹⁹

1.1.4 Historický vývin spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky

Spoločná bezpečnostná a obranná politika (SBOP) je kľúčovým prvkom spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) Európskej únie. Tento rámec umožňuje členským štátom prehlbovať spoluprácu oblasti obrany a bezpečnosti, spolupracovať na riešení kríz a konfliktov, chrániť Úniu a jej občanov a prispievať k globálnemu mieru. Vzhľadom na aktuálne geopolitické napätie sa SBOP v poslednom desaťročí vyvinula veľmi rýchlo. Ruská invázia na Ukrajinu, ktorá začala 24. februára 2022, mala zásadný vplyv na európsku geopolitickú situáciu a zvýšila potrebu rozvoja európskej obrany.²⁰

Po druhej svetovej vojne vzniklo niekoľko krátkotrvajúcich a neúspešných snáh o zjednotenie európskej obrany, ktoré mali slúžiť ako ochrana pred možnou hrozbou zo strany Sovietskeho zväzu alebo Nemecka. Medzi tieto iniciatívy patrila aj Západná únia (WU), známa pod názvom Bruselská zmluvná organizácia (BTO). Zmluva sa zameriavala na hospodársku, sociálnu, kultúrnu a vojenskú spoluprácu medzi členskými štátmi, ktorými boli Belgicko, Francúzsko, Luxembursko, Holandsko a Spojené kráľovstvo. Jej hlavným cieľom bolo posilniť kolektívnu obranu a zabezpečiť vzájomnú pomoc v prípade napadnutia. Založenie NATO, spolu s podpísaním zmlúv vedúcich k vzniku Organizácie pre európsku hospodársku spoluprácu (apríl 1948), Rady Európy (máj 1949) a Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ (apríl 1951), pripravilo Bruselskú zmluvu a jej Západnú úniu o význam a vplyv.²¹

Zmluva bola upravená Parížskymi dohodami z 23. októbra 1954, po neúspechu Európskeho obranného spoločenstva (EDC). Parížske dohody, ktoré predstavovali alternatívu k zlyhanému plánu na vytvorenie európskej armády, viedli k založeniu Západoeurópskej únie

¹⁹ KISSINGER, Henry. Usporiadanie sveta: úvahy o povahách národov a dejinách. Bratislava: Premedia, 2015. ISBN 978-80-8159-204-5. s. 111.

²⁰ Európsky parlament. Spoločná bezpečnostná a obranná politika [online]. [cit. 20. 1. 2025]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/159/spolocna-bezpecnostna-a-obranna-politika>

²¹ DÍEZ DE VELASCO, Manuel. *Western European Union: From International to Transnational Cooperation*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. ISBN 978-0792333083.

(WEU). Tieto dohody znamenali aj ukončenie okupácie Západného Nemecka a schválili jeho pripojenie k Bruselskej zmluve. Okrem Rady ministrov zahraničných vecí, ktorá už existovala, nový dohovor vytvoril aj konzultatívnu parlamentnú Asambleu, Agentúru pre kontrolu zbrojenia a Stály výbor pre zbrojenie. Aby sa predišlo negativite verejnej mienky voči oficiálnemu povoleniu pre zbrojenie Nemecka, Parížske dohody zakázali Nemecku výrobu alebo získavanie zbraní hromadného ničenia (atómových, biologických alebo chemických). Tento raz Francúzske národné zhromaždenie súhlasilo s ozbrojením Západného Nemecka. Vďaka týmto dohodám mohlo Západné Nemecko vytvoriť ozbrojené sily (Bundeswehr) a 5. mája 1955 sa zároveň oficiálne pripojilo k NATO. ZEU sa stala vojensko-politickým zoskupením, ktoré malo za cieľ koordinovať obranné politiky medzi členskými štátmi.²²

Maastrichtská zmluva²³, ktorá nadobudla platnosť 1. novembra 1993, zaviedla Spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku (SZBP) ako jeden z troch pilierov novovzniknutej Európskej únie. SZBP nadviazala na Európsku politickú spoluprácu (EPC), no jej rozsah bol podstatne rozšírený. V článku 2 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii sa uvádza, že SZBP zahŕňa všetky otázky súvisiace s bezpečnosťou Únie, pričom zahŕňa aj možnosť vytvorenia spoločnej obrannej politiky. Táto politika mohla časom viesť až k spoločnej obrane, čím Maastrichtská zmluva stanovila základ pre hlbšiu integráciu v oblasti bezpečnosti a obrany.

V roku 1996 štáty NATO súhlasili, aby WEU rozvíjala tzv. Európsku bezpečnostnú a obrannú identitu (ESDI). Deklarácia z Saint-Malo v roku 1998 ukázala, že Spojené kráľovstvo je pripravené podporiť autonómne obranné štruktúry EÚ. Dňa 3. júna 1999 sa na zasadnutí Európskej rady v Kolíne nad Rýnom²⁴ uskutočnilo rozhodujúce stretnutie, na ktorom členské štáty Európskej únie prijali dohodu o posilnení spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP). Tento krok bol zásadný pre vznik Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky (ESDP), ktorá mala za cieľ posilniť schopnosti EÚ reagovať na medzinárodné krízy a konflikty. V decembri 1999 na summite Európskej rady v Helsinkách²⁵ boli prijaté „Helsinské

²² CVCE.eu. Parížske dohody a vznik Západoeurópskej únie (WEU). Dostupné na: https://www.cvce.eu/en/collections/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/9059327f-7f8a-4a74-ac7e-5a0f3247bcd3/Resources#73277207-d250-41c5-8960-1d8bce9f11aa_en (prístup: 22. januára 2025).

²³ NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Maastrichtská zmluva. [online]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/EU/Doc/maastrichtska-zmluva.pdf> [cit. 22. 1. 2025].

²⁴ Európsky parlament. (1999). Závery Európskej rady v Kolíne nad Rýnom, 3. – 4. júna 1999. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm [Prístup: 23. január 2025].

²⁵ Európsky parlament. (1999). *Helsinský summit – Závery a pokroky v oblasti spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky*. Európsky parlament. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm#b

headline ciele“ (Helsinki Headline Goals), ktoré stanovili ambície EÚ v oblasti bezpečnosti a obrany. Do roku 2003 mali členské štáty byť schopné nasadiť 60 000 vojakov na Petersbergské úlohy²⁶, ako je udržiavanie mieru, zvládanie kríz a humanitárne operácie, v priebehu 60 dní s možnosťou ich udržania po dobu jedného roka. Summit tiež zaviedol nové politické a vojenské štruktúry potrebné na vedenie týchto operácií. Dôležitým aspektom bola snaha vyhnúť sa zbytočnej duplikácii kapacít s NATO. EÚ mala využívať existujúce štruktúry a zdroje NATO, pričom si zachovala autonómiu pri rozhodovaní. Tento prístup bol následne formalizovaný v Berlín plus dohodách z roku 2002, ktoré umožnili EÚ prístup k plánovacím a logistickým nástrojom NATO a umožnili EÚ vykonávať operácie s podporou NATO bez duplicity, čo zabezpečilo efektívnejšiu spoluprácu medzi týmito dvoma organizáciami.

V roku 2003 EÚ spustila prvé misie v rámci ESDP a prijala Európsku bezpečnostnú stratégiu. Lisabonská zmluva v roku 2009 zmenila názov na Spoločnú bezpečnostnú a obrannú politiku (SBOP) a zaviedla doložku o vzájomnej obrane, ako aj mechanizmus PESCO pre skupinu členských štátov na hlbšiu obrannú spoluprácu. V roku 2011 bola WEU zrušená, pričom jej úlohy prešli na EÚ. Geopolitické zmeny ako anexia Krymu, Brexit a nástup Donalda Trumpa do funkcie prezidenta USA prehĺbili strategický význam SBOP a podnietili nové diskusie o jej smerovaní.

²⁶ Council of Ministers of the WEU. (1992). *Petersberg Declaration made by the WEU Council of Ministers, Bonn, 19 June 1992*. CVCE. Dostupné na: https://www.cvce.eu/en/obj/petersberg_declaration_made_by_the_weu_council_of_ministers_bonn_19_june_1992-en-16938094-bb79-41ff-951c-f6c7aae8a97a.html

2 Cieľ práce a metodika skúmania

Hlavným cieľom tejto záverečnej práce je zmapovať zmeny v bezpečnostnej politike Európskej únie v reakcii na aktuálne bezpečnostné výzvy, identifikovať kľúčové faktory, ktoré tieto zmeny ovplyvnili, a posúdiť ich dopad na vývoj Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ. Práca sa tiež zameriava na hodnotenie schopnosti EÚ vystupovať ako jednotný a nezávislý aktér v súčasnom medzinárodnom bezpečnostnom prostredí.

V tomto kontexte sa venuje súčasným iniciatívam, ako sú Biela kniha pre európsku obranu, projektom Stálej štruktúrovanej spolupráce (PESCO) a iniciatíve Global Gateway, ktoré sú kľúčovými nástrojmi pre ďalší rozvoj bezpečnostnej politiky EÚ. Rovnako sa zameriava aj na možnosti inštitucionálnych reforiem, ako je zrušenie práva veta v rámci rozhodovania, ktoré by mohlo zlepšiť flexibilitu a efektivitu politiky EÚ.

Čiastkovým cieľom práce je pomocou analýzy poukázať na pozíciu hlavných globálnych aktérov, ktorí ovplyvňujú zmeny v bezpečnostnej politike Európskej únie. Práca sa zameriava na bezpečnostné záujmy Ruska (s dôrazom na Primakovovu doktrínu), postoje Číny a multilaterálne formáty ako BRICS, vrátane analýzy dokumentov ako Kazaňská deklarácia. Rovnako analyzuje vývoj bezpečnostných stratégií USA, vrátane stratégie „Slobodný a otvorený Indo-Pacifik“, ktorá je kľúčovým aspektom americkej politiky v regióne Ázie a Tichomoria.

Pri spracovaní boli využité metódy analýzy, syntézy a komparácie. Analýza bola aplikovaná na zmluvné dokumenty EÚ, politické vyhlásenia, strategické dokumenty ako aj odbornú literatúru a sekundárne zdroje. Syntéza jednotlivých poznatkov umožnila vytvoriť komplexný obraz o dynamike zmien v bezpečnostnej politike EÚ. Komparatívna metóda bola použitá na porovnanie počtu zbraňových systémov medzi EÚ (spolu s Nórskom, Spojeným kráľovstvom a Tureckom) a USA. Ďalej bola táto metóda aplikovaná pri porovnaní vojenských výdavkov medzi EÚ a Ruskou federáciou.

3 Výsledky práce a diskusia

Anexia Krymu v roku 2014 a politika Donalda Trumpa počas jeho prvého volebného obdobia ukázali, že svetový poriadok, na ktorom EÚ dlhodobo profitovala, sa začína meniť. Brexit a rastúci euroskepticizmus ďalej naznačili, že tieto udalosti nie sú len krátkodobé výkyvy, ale súčasť širšieho trendu oslabovania globálnej stability. Ruská invázia na Ukrajinu v roku 2022 a možnosť opätovného zvolenia Trumpa tento vývoj ešte viac prehĺbili, čo prinútilo lídrov EÚ k ráznejšej reakcii. Výsledkom je strategická transformácia zahraničnej a bezpečnostnej politiky so zameraním na posilnenie obrany a odstrašovania. Fínsko a Švédsko, ktoré už boli členmi EÚ, vstúpili do NATO, čím posilnili severoeurópsku bezpečnostnú architektúru. Zároveň Dánsko zrušilo svoju výnimku zo Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ (SBOP)²⁷, v dôsledku čoho sú všetky škandinávské štáty (s výnimkou Nórska) súčasťou NATO a zároveň sú zapojené do SBOP.

3.1 Prekážky spoločnej obrany na úrovni EÚ

Európsky obranný priemysel je stále výrazne fragmentovaný v porovnaní s USA. Na úrovni hlavných zbrojných systémov, ako sú lietadlá, tanky alebo lode, pôsobí v Európe dva až trikrát viac dodávateľov než v Amerike. Táto roztrieštenosť vedie k neefektívnemu využívaniu zdrojov a vyšším nákladom. Európske obranné spoločnosti sú zároveň menšie a menej výnosné ako ich americké protičasti. V roku 2021 mali v priemere len 30 % príjmov oproti americkým firmám, pričom ich ziskové marže boli nižšie približne o 2 až 3 percentuálne body. Investície do výskumu a vývoja (R&D) v obrannom sektore dlhodobo klesali a ešte v roku 2021 dosiahli len niečo málo cez 4 % z celkových obranných výdavkov. Fragmentácia je viditeľná aj na úrovni komponentov a subsystémov, ako sú elektrooptika, elektronický boj alebo letecké konštrukcie. Nedostatok spolupráce a spoločných nákupov vedie k malým objemom výroby, duplicitnému výskumu, obmedzeným úsporám z rozsahu a vyšším nákladom. To všetko oslabuje konkurencieschopnosť európskeho obranného priemyslu na globálnom trhu. V podstate tu ide o to, že Európa potrebuje lepšiu koordináciu,

²⁷ Ministerstvo obrany Dánska. Dánsko a EÚ [online]. 2024 [cit. 2025-03-19]. Dostupné z: <https://www.fmn.dk/en/topics/international-cooperation/eu/>

štandardizáciu a integrovaný prístup, ak chce byť v obrannom priemysle efektívnejšia a schopná konkurovať veľkým hráčom, ako sú USA alebo Čína.²⁸

Tabuľka č. 1 - počet zbraňových systémov

	EÚ+UK, Turecko, Nórsko	USA
Hlavný bojový tank	19	1
Bojové vozidlo pechoty	23	3
152mm/155mm húfnice	28	2
Bojové lietadlá	20	7
Útočné helikoptéry	4	2
Proti lodné strely	12	5
Rakety vzduch-vzduch	13	3
Torpédoborce a fregaty	27	4
Torpéda	17	2
Konvenčné ponorky	10	0
Nukleárne ponorky	6	4

Zdroj: *Vlastná tvorba podľa - McKinsey & Company. Innovation and efficiency: Increasing Europe's defense capabilities [online]. McKinsey & Company, 12. december 2023. Dostupné na: <https://www.mckinsey.com/industries/aerospace-and-defense/our-insights/innovation-and-efficiency-increasing-europes-defense-capabilities> [prístupné 23. apríla 2025].*

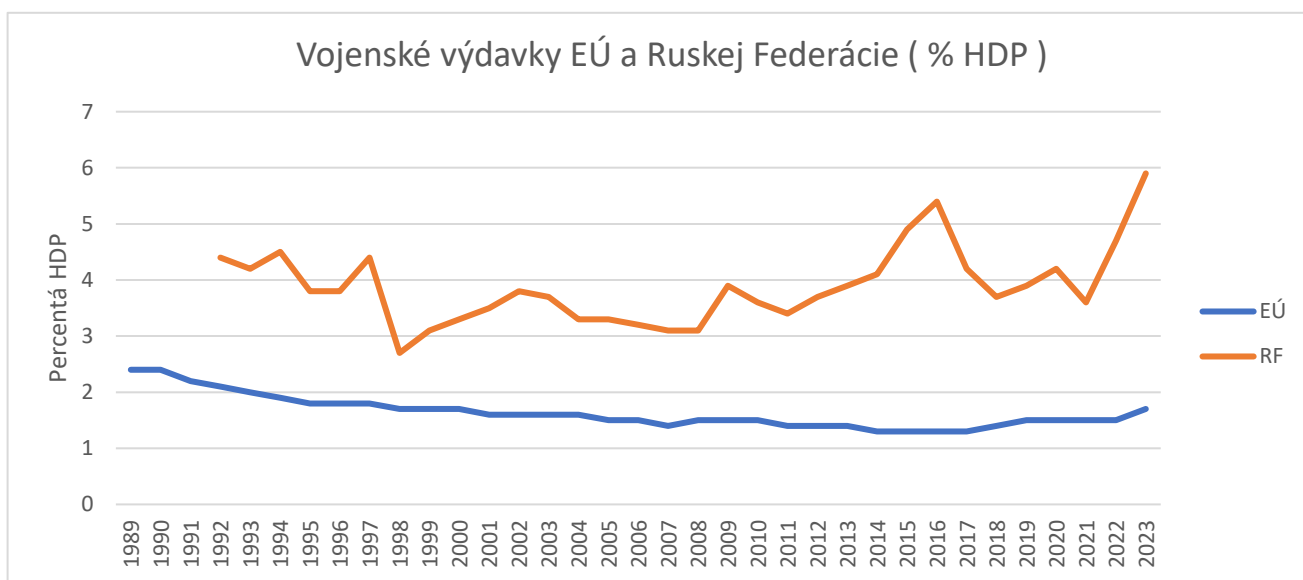
²⁸ MCKINSEY & COMPANY. *Innovation and efficiency: Increasing Europe's defense capabilities* [online]. Dostupné z: <https://www.mckinsey.com/industries/aerospace-and-defense/our-insights/innovation-and-efficiency-increasing-europes-defense-capabilities>. [cit. 2025-04-02].

Okrem neefektívneho využívania zdrojov je obrana celkovo výrazne finančne poddimenzovaná. V roku 2024 boli dosahovali výdavky na obranu 1,9 % hrubého domáceho produktu čo predstavovalo 326 miliárd eur a z toho iba 13 miliárd eur bolo vyčlenených na výskum a vývoj (R&D)²⁹. Oproti tomu výdavky na obranu Ruskej federácie dosahovali výšku 145 miliárd eur, čo predstavovalo 6.3 % HDP³⁰. Na prvý pohľad sa môže zdať, že EÚ má o polovicu vyšší obranný rozpočet než Rusko, avšak jeho využitie je oveľa menej efektívne. Kým celý rozpočet Ruskej federácie smeruje na budovanie jednej armády disponujúcej celým spektrom strategických spôsobilostí vrátane jadrového odstrašenia, strategického prieskumu, raketovej obrany, projekcie sily či strategickej mobility, v EÚ sú tieto výdavky rozdelené medzi jednotlivé členské štáty, z ktorých žiadny (okrem Francúzska) samostatne nedisponuje všetkými týmito spôsobilosťami. Aj keď EÚ v teórii disponuje veľkým vojenským potenciálom, v praxi ide o súbor samostatných armád, ktoré neplánujú svoj rozvoj s cieľom vytvoriť jednotnú ozbrojenú silu so všetkými potrebnými strategickými spôsobilosťami. Okrem toho pri hodnotení vojenského rozpočtu by sme mali zohľadňovať paritu kúpnej sily, keďže rozhodujúce je, čo si za alokované prostriedky môžeme skutočne dovoliť, nie len ich nominálna výška. Ruská vláda nakupuje vojenskú techniku pri nižšej cenovej hladine na domácom trhu, čo je výrazne lacnejšie v porovnaní s štátmi EÚ, ktoré nakupujú pri výrazne vyššej cenovej hladine a zároveň často na zahraničnom trhu (napríklad v USA).

²⁹ EURÓPSKA RADA. *Defence in numbers* [online]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/defence-numbers/>. [cit. 2025-04-02].

³⁰ Korsunskaya, Darya, and Gleb Bryanski. "Russia hikes 2025 defence spending by 25% to a new post-Soviet high." Reuters, 30 Sept. 2024, <https://www.reuters.com/world/europe/russia-hikes-national-defence-spending-by-23-2025-2024-09-30/>.

Graf 1 – porovnanie vojenských výdavkov

Zdroj: *World Bank. Military expenditure (% of GDP). World Bank. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2023&locations=EU-RU&start=1989&view=chart> [cit. 23. apríla 2025].*

Tieto zmeny ukazujú, že Európska únia sa už nemôže spoliehať len na tradičné bezpečnostné garancie a musí posilniť vlastné obranné kapacity. Preto sa čoraz viac hovorí o prehĺbení európskej obrannej spolupráce prostredníctvom iniciatív ako PESCO, ktoré umožňuje členským štátom spoločne investovať do obranných projektov. Rovnako sa diskutuje o reforme rozhodovacích procesov, napríklad o obmedzení práva veta v zahraničnej politike, aby EÚ dokázala konať efektívnejšie.

Dôležitým strategickým rámcom je nová Biela kniha pre európsku obranu, ktorá určuje priority do roku 2030, a v rámci nej iniciatíva Rearm Europe, zameraná na posilnenie európskeho obranného priemyslu a spoločné obstarávanie zbraní. Okrem vojenskej dimenzie však EÚ posilňuje aj svoju geopolitickú a ekonomickú odolnosť prostredníctvom Global Gateway – ambiciózneho projektu na budovanie strategickej infraštruktúry a posilnenie ekonomických väzieb s partnermi po celom svete. V nasledujúcich podkapitolách sa pozrieme na tieto opatrenia a ich význam pre budúcnosť európskej bezpečnosti a geopolitického postavenia EÚ.

3.2 Iniciatíva EU Global Gateway

Iniciatíva Global Gateway úzko súvisí so Spoločnou zahraničnou a bezpečnostnou politikou (SZBP) a Spoločnou bezpečnostnou a obranou politikou (SBOP), keďže predstavuje kľúčový nástroj, prostredníctvom ktorého EÚ realizuje svoje strategické záujmy a hodnoty za hranicami Únie. Dopĺňa tradičné diplomatické a bezpečnostné nástroje tým, že posilňuje globálnu pozíciu EÚ prostredníctvom cielenej podpory udržateľnej infraštruktúry, konektivity a strategických partnerstiev v tretích krajinách.

Spustená v roku 2021, je európskym investičným plánom zameraným na podporu infraštruktúry, digitalizácie a udržateľného rastu v partnerských krajinách. Cieľom tejto iniciatívy je mobilizovať investície vo výške až 300 miliárd eur v rokoch 2021 až 2027, pričom táto snaha sa považuje za odpoveď na čínsku iniciatívu Belt and Road. Afrika je kľúčovou prioritou stratégie, kde EÚ plánuje investičný balík vo výške 150 miliárd eur. Cieľom je podporiť silnú, inkluzívnu, digitálnu a zelenú obnovu a transformáciu Afriky. Balík sa zameriava na urýchlenie zelenej a digitálnej transformácie, podporu udržateľného rastu, zlepšenie pracovných podmienok, zdravotníckych a farmaceutických systémov, ako aj vzdelávania a školenia. Pre EÚ stratégia predstavuje ďalšie strategické výhody:

1. Zníženie migrácie – Rozvoj zdrojových krajín môže pomôcť obmedziť ekonomické príčiny migrácie tým, že vytvorí lepšie pracovné príležitosti a životné podmienky na mieste.
2. Zabezpečenie nerastných surovín – EÚ môže prostredníctvom tejto iniciatívy získať lepší prístup k kritickým surovinám (napr. kobalt, vzácne zeminy), ktoré sú kľúčové pre jej priemyselnú a energetickú transformáciu.

Z geopolitického hľadiska môže Global Gateway³¹ pomôcť EÚ lepšie sa etablovať v globálnej súťaži o infraštruktúru a konektivitu. Poskytuje alternatívu k čínskemu BRI, najmä v Afrike, kde v budúcnosti môžeme očakávať veľký dopyt po lepšej infraštruktúre. EÚ má príležitosť podporovať udržateľnosť a svoje hodnoty prostredníctvom spolupráce na

³¹ EURÓPSKA KOMISIA. Global Gateway [online]. [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en

infraštruktúrnych projektoch, pričom sa zameria na koordináciu s partnermi a súkromným sektorom, aby maximalizovala dosah a uzavrela globálnu infraštruktúrnu medzeru³².

3.3 PESCO

PESCO (Permanent Structured Cooperation) je mechanizmus v rámci Európskej únie, ktorý umožňuje spoluprácu medzi členskými štátmi v oblasti obrany. Bol zavedený v rámci Lisabonskej zmluvy v roku 2009, ale oficiálne začal fungovať v roku 2017. Cieľom PESCO je posilniť vojenskú kapacitu EÚ, zlepšiť efektivitu obrany a podporovať spoločné bezpečnostné a obranné iniciatívy.

PESCO sa líši od predchádzajúcich iniciatív tým, že jeho rozhodnutia sú právne záväzné, čo mu zaručuje stabilitu. Na rozdiel od minulých projektov, ktoré často rýchlo zanikli, je PESCO pevne zakotvené v právnom rámci EÚ. Na základe správy vysokého predstaviteľa Rada ministrov každoročne preveruje, či členské štáty dodržiavajú svoje záväzky. Štáty sú tiež povinné každoročne predkladať Národný implementačný plán a ak nesplnia svoje ciele, musia to vysvetliť ostatným členom, verejnosti a parlamentom. PESCO tiež zvyšuje spoluprácu v obranných projektoch, ktoré nie je ľahké opustiť bez následkov. Tento mechanizmus motivuje členské štáty k dodržiavaniu dohodnutých záväzkov, čím prispieva k vyššej efektívite PESCO v porovnaní s procesom obranného plánovania v rámci NATO (NDPP). Okrem povinností však PESCO prináša aj výhody. Európsky obranný fond počas obdobia 2021 – 2027 poskytne až 5 miliárd eur ročne na spoločné obranné projekty. Až 20 % tejto sumy môže byť hrađených z rozpočtu EÚ a projekty v rámci PESCO dostanú ešte 10 % bonus. Keďže štáty PESCO dnes investujú do obrany približne 35 miliárd eur ročne, ide o významný zdroj financovania, ktorý môže pomôcť nasmerovať ich rozhodnutia³³.

Dňa 7. septembra 2017 sa ministri zahraničných vecí EÚ dohodli na spustení PESCO, pričom schválili prvých 10 projektov. Následne, 13. novembra, podpísalo túto dohodu³⁴ 23 z vtediajších 28 členských štátov.

³² Tagliapietra, S. (2022). *Global Gateway: The European Union's Strategic Response to the Belt and Road Initiative*. *The World Economy*, 45(5), 1331-1351. <https://doi.org/10.1111/twec.13551>.

³³ BISCOP, Sven. European defence: Give PESCO a chance. *Survival*, 2018, 60.3: 161-180.

³⁴ RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. Notification on Permanent Structured Cooperation (PESCO) to the Council and to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy [online]. Brussels: Council of the European Union, 13. november 2017 [cit. 2025-03-24]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf>.

Členské štáty zapojené do PESCO každoročne predkladajú aktualizované Národné implementačné plány (NIP), v ktorých opisujú, ako plánujú plniť svoje záväzky a stanovené ciele. Tieto plány sú zasielané sekretariátu PESCO a sprístupnené ostatným členským štátom. Vysoký predstaviteľ EÚ každoročne predkladá Rade správu o stave PESCO. Táto správa vychádza z podkladov Európskej obrannej agentúry (EDA) a Európskej služby pre vonkajšiu činnosť (EEAS) a hodnotí, ako jednotlivé štáty plnia svoje záväzky. Vojenský výbor EÚ (EUMC) poskytuje ďalšie odporúčania k hodnoteniu. Na základe tejto správy Rada posudzuje, či členské štáty naďalej plnia svoje záväzky. Ak by nejaký štát nespoločupracoval, môže byť jeho účasť v PESCO pozastavená, ale až po konzultáciách a možnosti nápravy, v súlade s Lisabonskou zmluvou.³⁵

Tieto záväzky možno zhrnúť do nasledujúcich kľúčových bodov:

1. Zvýšenie obranných rozpočtov: Členské štáty sa zaväzujú pravidelne zvyšovať svoje obranné rozpočty s cieľom dosiahnuť stanovené ciele.
2. Investície do obranných schopností: Postupné zvyšovanie investícií do obranných schopností na úroveň 20% z celkových obranných výdavkov s cieľom zaplniť strategické medzery.
3. Spoločné projekty vývoja schopností: Podpora spoločných a kolaboratívnych projektov v oblasti strategických obranných schopností, prípadne s využitím Európskeho obranného fondu.
4. Výskum a technológie: Zvýšenie podielu výdavkov na obranný výskum a technológie s cieľom dosiahnuť 2% z celkových obranných výdavkov.
5. Harmonizácia obranných štruktúr: Zladenie obranných mechanizmov členských štátov prostredníctvom harmonizácie vojenských potrieb, zdieľania a špecializácie obranných prostriedkov a spolupráce v oblastiach výcviku a logistiky.
6. Zvýšenie dostupnosti a nasaditeľnosti síl: Záväzok poskytovať strategicky nasaditeľné jednotky pre operácie EÚ a vyvinúť nástroje na zlepšenie procesu generovania síl.
7. Kybernetická obrana: Zvýšenie spolupráce v oblasti kybernetickej obrany, vrátane zdieľania informácií, výcviku a operačnej podpory.

³⁵ PESCO. About. PESCO [online]. 2025-01-15 [cit. 2025-03-26]. Dostupné na: <https://www.pesco.europa.eu/about/>

Tieto záväzky majú za cieľ posilniť obranné kapacity EÚ prostredníctvom zvýšených investícií, spolupráce a harmonizácie medzi členskými štátmi. Stála štruktúrovaná spolupráca (PESCO) v súčasnosti zahŕňa 66 projektov zameraných na posilnenie obranných schopností Európskej únie. Tieto projekty pokrývajú rôzne oblasti vrátane vzdušnej, námornej a kybernetickej obrany.

Príklady vybraných projektov:

1. Anti-Torpedo Torpedo (ATT): Cieľom tohto projektu je vyvinúť protiponorkové torpédo na ochranu námorných jednotiek pred nepriateľskými torpédami.
2. Arctic Command & Control Effector and Sensor System (ACCESS): Tento projekt sa zameriava na vytvorenie systému velenia, riadenia a senzorov pre arktické oblasti s cieľom zlepšiť operačné schopnosti v náročných klimatických podmienkach.
3. Future Medium-size Tactical Cargo (FMTC): Projekt má za cieľ zvýšiť letecké prepravné kapacity ozbrojených síl EÚ vyvinutím nového stredne veľkého taktického transportného lietadla, ktoré doplní existujúce kapacity, ako je A400M.

Tieto projekty sú koordinované rôznymi členskými štátmi EÚ a zameriavajú sa na spoločný rozvoj obranných schopností a posilnenie interoperability medzi ozbrojenými silami členských krajín. Projekty PESCO riešia problém s fragmentáciou a obmedzenou spoluprácou.

3.4 Zrušenie práva veta

Európska únia dnes prijíma väčšinu rozhodnutí prostredníctvom kvalifikovanej väčšiny. V praxi to znamená, že návrh musí podporiť minimálne 15 z 27 členských štátov, ktoré zároveň zastupujú aspoň 65 % obyvateľov celej Únie. Tento systém zaručuje, že rozhodnutia nie sú prijímané len malou skupinou krajín, ale odrážajú širšiu podporu naprieč EÚ. Výnimku však tvoria niektoré citlivé oblasti, ako je zahraničná politika, obrana, dane, rozširovanie EÚ a rozpočet EÚ, kde majú členské štáty právo veta a rozhodnutia sa prijímajú jednomyseľne.

V súčasnosti sa v európskej politickej sfére vedú diskusie o možnosti zrušiť právo veta. Dňa 22. novembra 2023 Európsky parlament prijal návrh na zmenu Zmluvy o Európskej únii (TEU) a Zmluvy o fungovaní Európskej únie (TFEU)³⁶, ktoré by umožnili obmedziť alebo

³⁶ Európska únia. (2007). Lisabonská zmluva (zmluva o zmene a doplnení Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva). Úradný vestník Európskej únie, C 306. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL>

odstrániť právo veta v určitých oblastiach rozhodovania.³⁷ Z prítomných 609 europoslancov bolo za 291, proti 274, 44 sa zdržalo. Navrhované zmeny zmlúv počítajú s rozšírením hlasovania kvalifikovanou väčšinou aj na oblasť spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. V tomto prípade by však prijatie rozhodnutia Radou predchádzalo jeho schválenie Európskym parlamentom.

Zástancovia tejto zmeny argumentujú najmä zvýšením efektivity rozhodovania a posilnením jednotného postupu Únie v medzinárodnom prostredí. Hoci Európsky parlament návrh na zmenu zmlúv schválil, samotná reforma ešte nenadobudla platnosť. K definitívnemu prijatiu zmien je aj naďalej potrebný súhlas všetkých členských štátov v súlade s ich vnútroštátnymi ústavnými postupmi, čo zahŕňa aj možnosť referenda, ako tomu bolo v prípade Írska. Ak sa bližšie pozrieme na politickú situáciu v jednotlivých krajinách alebo jednotlivé vyjadrenia politikov, je veľmi nepravdepodobné žeby takáto zmena prešla. Medzi rokmi 2016 a 2022 bolo podľa výskumnej správy o nákladoch neexistencie Európy³⁸ zaznamenaných 30 prípadov vetovania, hrozieb vetom alebo zámerného zdržiavania rozhodnutí. V období rokov 2013 až 2022 bolo zároveň identifikovaných 25 významných politických výziev na zmenu pravidiel rozhodovania, ktorých cieľom bolo predísť paralýze systému. Musíme ale rátať s tým, že výskumná správa nezahŕňa neverejné vyhrážanie sa použitiu práva veta, kvôli ktorým sa návrhy nemuseli ani dostať na verejnosť.

Flexibilná integrácia sa javí ako perspektívne riešenie, ktoré umožňuje pokrok v oblasti Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) aj bez úplnej jednomysel'nosti medzi všetkými členskými štátmi. Tento prístup dáva priestor skupinám krajín, ktoré sú pripravené ísť ďalej, aby mohli efektívnejšie spolupracovať v rámci existujúcich právnych rámcov EÚ. Medzi hlavné nástroje flexibilnej integrácie patrí vyššie spomínaná Stála štruktúrovaná spolupráca (PESCO) alebo tzv. koalície ochotných, ktoré umožňujú vybraným štátom napredovať v oblastiach spoločného záujmu bez potreby súhlasu celej Únie. Koalície ochotných zohrávajú dôležitú úlohu najmä v situáciách, ktoré si vyžadujú rýchlu a cieleňú reakciu mimo formálnych štruktúr SZBP. Tieto ad hoc formáty často vznikajú s cieľom

³⁷ Európsky parlament. Návrh správy o návrhoch Európskeho parlamentu na zmenu zmlúv. A9-0337/2023. Dostupné online: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0337_SK.html [cit. 15. 4. 2025].

³⁸ EURÓPSKY PARLAMENT. Hlasovanie kvalifikovanou väčšinou v spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike – správa o nákladoch neexistencie Európy. IPOL_STU(2022)739139. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/739139/IPOL_STU\(2022\)739139_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/739139/IPOL_STU(2022)739139_EN.pdf). [Cit. 15. 4. 2025].

prekonať rozhodovacia paralýzu na úrovni celej Únie a umožňujú pružnejšie riešenie kríz. Príkladom je Normandský formát (Nemecko, Francúzsko, Ukrajina, Rusko), zameraný na mierové rokovania o konflikte na východe Ukrajiny, alebo formát EU3+3 (Nemecko, Francúzsko, Spojené kráľovstvo spolu s Čínou, Ruskom a USA), ktorý zohral kľúčovú úlohu pri vyjednávaní jadrovej dohody s Iránom. Hoci tieto iniciatívy prinášajú potrebnú flexibilitu a schopnosť promptne reagovať, zároveň môžu oslabiť jednotný postup Únie a marginalizovať úlohu Vysokého predstaviteľa pre SZBP, čo predstavuje riziko pre súdržnosť a dôveryhodnosť spoločnej politiky EÚ³⁹.

Napriek tomu, že flexibilná integrácia ponúka praktické riešenie, návrhy na zavedenie kvalifikovanej väčšiny (QMV) v SZBP sú stále aktuálne. QMV by síce zefektívnila rozhodovanie, no narušila by princíp jednomysel'nosti, čím by vznikla potreba kompenzácie demokratického deficitu, najmä posilnením úlohy Európskeho parlamentu. Ten by mohol získať právomoci v kontrole a spolurozhodovaní – napríklad pri mandátoch operácií alebo sankciách. Otázne však je, či by tým rozhodovací proces skutočne zrýchlil, keďže pri niektorých otázkach by EP mohol rozhodovať dokonca pomalšie než Rada. Navyše, právne obmedzenia a odpor členských štátov, ktoré vnímajú SZBP ako doménu vlád, brzdia tieto snahy. Zavedenie QMV by zároveň mohlo zhoršiť napätia medzi veľkými a malými štátmi, čo by oslabovalo dôveru v systém. Preto sa flexibilná integrácia javí ako realistickejší nástroj na zvyšovanie efektivity a paradoxne aj zachovanie jednoty EÚ⁴⁰. Vzhľadom na tieto faktory možno zároveň predpokladať, že právo veta zostane aj naďalej zachované, keďže jeho zrušenie by si vyžadovalo zásadný politický konsenzus, ktorý aktuálne absentuje.

³⁹ Bendiek, A., Kempin, R., & von Ondarza, N. (2018). Qualified Majority Voting and Flexible Integration for a More Effective CFSP? A Critical Examination of the EU's Options. SWP Comment 25, Stiftung Wissenschaft und Politik. Dostupné na: https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2018C25_bdk_kmp_orz.pdf

⁴⁰ Wessel, R. A., & Szép, V. (2022). The implementation of Article 31 of the Treaty on European Union and the use of qualified majority voting: Towards a more effective Common Foreign and Security Policy? [online]. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/957058e8-6c73-11ed-9887-01aa75ed71a1/language-en> [Accessed 24 April 2025].

3.5 Biela kniha pre európsku obranu

Najvýznamnejším strategickým dokumentom v súčasnosti je Biela kniha pre európsku obranu – Pripravenosť 2030⁴¹, ktorý Európska komisia vydala v marci 2025. Tento dokument predstavuje iniciatívu ReArm Europe, zameranú na masívne investície do obrany a posilnenie európskeho obranného priemyslu.

Dokument Biela kniha pre európsku obranu v reakcii na uvedené výzvy zdôrazňuje potrebu koordinovaných krokov na posilnenie európskej obranyschopnosti a zabezpečenie dlhodobej strategickej autonómie EÚ a zároveň predstavuje konkrétne ciele a nástroje. Medzi tie najpodstatnejšie patria:

1. SAFE (Security and Action for Europe)⁴² je finančný nástroj Európskej únie s rozpočtom 150 miliárd eur, ktorý poskytuje úvery na posilnenie obranných schopností členských štátov. Podporuje spoločné obstarávanie vojenskej techniky, čo vedie k znižovaniu nákladov, zvyšovaniu interoperability a posilňovaniu európskej obrannej priemyselnej základne. Medzi podporovanú techniku patria systémy protivzdušnej obrany, delostrelectvo, raketové systémy a drony. Tento nástroj tak prispieva k efektívnejšej a jednotnejšej obrane Európy.
2. Koordinovaná aktivácia „národnej únikovej doložky“⁴³ umožňuje členským štátom dočasne porušiť prísne rozpočtové pravidlá EÚ v prípade výnimočných kríz, ako sú hospodárske otrasy, prírodné katastrofy alebo pandémie. Toto opatrenie umožňuje štátom zvýšiť výdavky na obranu mimo obmedzení, čím môžu navýšiť investície až o 1,5 % HDP. Aktivácia tejto doložky podporuje flexibilitu a solidaritu medzi členmi EÚ, pričom zachováva dlhodobé ciele rozpočtovej disciplíny a posilňuje európsku obranyschopnosť.

⁴¹ EUROPEAN COMMISSION. White Paper on the European Defence Industry [online]. 2024 [cit. dátum citovania]. Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/30b50d2c-49aa-4250-9ca6-27a0347cf009_en

⁴² EUROPEAN COMMISSION. Proposal for a Council Regulation establishing the Security Action for Europe (SAFE) through the reinforcement of European defence industry Instrument (COM(2025) 122 final, 2025/0122 (NLE)). [online]. 2025. Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/6d6f889c-e58d-4caa-8f3b-8b93154fe206_en?filename=SAFE%20Regulation.pdf

⁴³ Európska komisia. (2025). Komunikácia o národnej únikovej doložke. Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/a57304ce-1a98-4a2c-aed5-36485884f1a0_en?filename=Communication-on-the-national-escape-clause.pdf

3. Do júna 2025 Európska komisia predloží návrh na zjednodušenie pravidiel pre obranný priemysel, známy ako Defence Omnibus⁴⁴. Táto iniciatíva si kladie za cieľ odstrániť byrokratické prekážky a zefektívniť regulatívne procesy v obrannom sektore. Medzi hlavné body patrí vzájomné uznávanie certifikácií, urýchlenie povolení pre obranné projekty, zabezpečenie dostupnosti kľúčových materiálov v dodávateľských reťazcoch, odstránenie prekážok pri financovaní a výmene citlivých informácií, ako aj zjednodušenie pravidiel pre obranné programy EÚ, vrátane Európskeho obranného fondu a smerníc týkajúcich sa obstarávaní a transferov obranných produktov. Cieľom je zrýchliť a zefektívniť procesy, čo prispie k posilneniu európskej obranyschopnosti a konkurencieschopnosti obranného priemyslu.
4. Spoločné obstarávanie vojenskej techniky, posilnenie obranného priemyslu a vojenská mobilita. Cieľom je, aby aspoň 40 % nákupov vojenskej techniky bolo realizovaných spoločne, čo zníži náklady, zrýchli dodávky a zvýši interoperabilitu medzi armádami členských štátov. Tento cieľ je súčasťou širšej stratégie na posilnenie európskej obrannej priemyselnej základne a zabezpečenie strategickkej autonómie EÚ. Spoločné nákupy budú podporované prostredníctvom iniciatív ako Európsky obranný fond (EDF) a PESCO (Stála štruktúrovaná spolupráca), pričom medzi prioritné oblasti patria systémy protivzdušnej obrany, delostrelectvo, raketové systémy a drony. Zároveň sa plánujú investície do moderných technológií ako sú umelá inteligencia, kvantové technológie, elektronický boj a vybudovanie strategických vojenských koridorov s posilnenou infraštruktúrou (železnice, prístavy, letiská) na rýchly a efektívny presun vojenských síl. Tieto kroky majú posilniť obranyschopnosť, jednotu a konkurencieschopnosť Európskej únie⁴⁵.

⁴⁴ EUROPEAN COMMISSION. Consultation to contribute to the Defence Omnibus simplification proposal. [online]. Brussels: European Commission, 2025. [cit. 24. 4. 2025]. Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/newsroom/consultations/consultation-contribute-defence-omnibus-simplification-proposal_en

⁴⁵ EUROPEAN COMMISSION. Introducing the White Paper for European Defence and the ReArm Europe Plan (Readiness 2030). [online]. Brussels: European Commission, 2025. [cit. 24. 4. 2025]. Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/introducing-white-paper-european-defence-and-rearm-europe-plan-readiness-2030_en

Hlavnými bezpečnostnými výzvami, ktorým podľa dokumentu EÚ čelí, sú:

- rastúca hrozba zo strany Ruskej federácie,
- posilňovanie geopolitického a technologického vplyvu Číny,
- nestabilita v blízkom susedstve EÚ, najmä na Blízkom východe,
- hybridné hrozby vrátane kybernetických útokov, dezinformácií a ekonomického nátlaku,
- technologické zaostávanie Európy v oblasti obranných inovácií,
- strategický posun zahraničnej politiky USA smerom k Indo-Pacifiku, čo môže oslabiť transatlantickú bezpečnostnú spoluprácu.

Aby sme pochopili, akým smerom sa bude uberať obranná politika EÚ, je potrebné analyzovať kľúčové vonkajšie faktory, ktoré na ňu vplyvajú – predovšetkým strategické záujmy a aktivity troch hlavných globálnych hráčov: Ruska, Číny a Spojených štátov amerických.

3.5.1 Ruská zahraničná politika a jej strategický dopad na bezpečnosť EÚ

Po skončení studenej vojny európske štáty predpokladali aspoň čiastočnú demokratizáciu Ruskej Federácie. V samotnom Rusku, orientácia na západ predstavovala jednu z 3 hlavných ideologických koncepcií. „Západníci“ odmietali dedičstvo Sovietskeho zväzu a presadzovali transformáciu Ruska podľa západných hodnôt a inštitúcií. Ďalšie 2 ideologické koncepcie boli nacionalisti a eurazianisti. Obidve tieto skupiny odmietali westernizáciu a orientáciu na západ. Nakoniec už v 90. rokoch zvíťazili stúpenci nacionalizmu a eurazianizmu. Ich cieľom bolo ukončiť unipolaritu USA a dominanciu západu a urýchliť nástup multipolárneho sveta. Základom pre tento prístup sa stala Primarková doktrína⁴⁶. Jej hlavným cieľom bolo vytvoriť multipolárny svet, kde by Rusko hralo kľúčovú úlohu ako protiváha dominancii Západu, predovšetkým USA. Doktrína zdôrazňovala spoluprácu s inými veľmocami, ako Čína a India. Medzi ďalšími prioritami bolo udržanie dominancie v post sovietskom priestore čo zahŕňalo zadržanie rozširovania NATO a podporu euroázijskej integrácie. Doktrína vychádzala z reality 90. rokov, kedy bolo Rusko po skončení studenej vojny výrazne oslabené a nemalo kapacitu vytvoriť samostatný mocenský blok v

⁴⁶ DELONG, Marek. The Concept of Russian Federation Foreign and Security Policy by Eugene Primakov. *Internal Security* [online]. 2020, roč. 12, č. 1, s. 307–318. Dostupné na: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.3205>. ISSN 2300-2773.

medzinárodnom systéme. Na prvý pohľad sa mohlo zdať, že Ruská federácia akceptuje liberálne usporiadanie svetového poriadku, založené na spoločných inštitúciách, voľnom obchode a rešpektovaní ľudských práv. Avšak vzhľadom na svoju oslabenú pozíciu Rusko nemohlo otvorene vzdorovať, pretože tento svetový poriadok bol výrazne podporovaný USA a ich západoeurópskymi spojencami, ktorí v tej dobe disponovali značnou mocenskou prevahou. O rozšírenie a modernizáciu tejto stratégie sa postaral Valerij Gerasimov, ktorý prevzal kľúčové princípy z Primakovovej doktríny a prispôbil ich súčasným geopolitickým realitám⁴⁷.

Podľa náčelníka ruského generálneho štábu Valerii Gerasimova v súčasnom multipolárnom svete nastáva mnoho zmien vo vedení konfliktu. Ruský pohľad na vedenie modernej vojny je založený na teórii, že hlavným bojovým priestorom je myseľ⁴⁸. Z uvedeného vyplýva, že Ruská Federácia nepovažuje štáty EÚ za spojencov a snaží sa strategicky ovplyvniť domácu mienku vo svoj prospech. Rusko investovalo do médií, ako je televízna stanica RT (Russia Today), ktorá vysiela v rôznych jazykoch a zameriava sa na medzinárodné publikum. Cieľom je ovplyvňovať verejnú mienku a prezentovať ruskú perspektívu na globálne udalosti. Hlavným nástrojom hybridnej vojny vedenej proti západu bola a v súčasnosti je energetika.

⁴⁷ RUMER, Eugene. The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action. Russia Matters [online]. 5. jún 2019 [cit. 2025-04-22]. Dostupné na: <https://www.russiamatters.org/analysis/primakov-not-gerasimov-doctrine-action>.

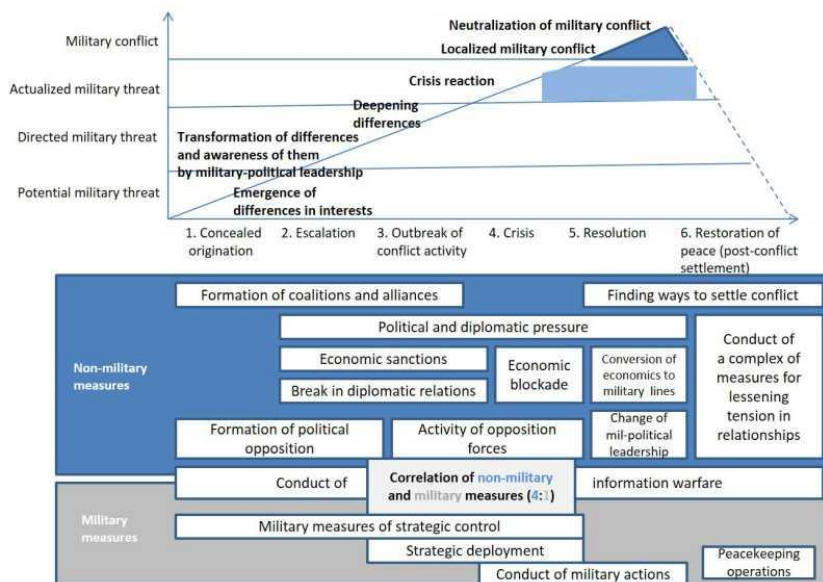
⁴⁸ "Hybridná Vojna – Vojna 21. Storočia," Almanach (Actual Issues in World Economics and Politics), Ekonomická univerzita, Fakulta medzinárodných vzťahov, vol. 11(1)

Tabuľka č. 2 – Rozdiel medzi Primakovovou a Gerasimovovou doktrínou.

Primakova Doktrína (1996)	Gerasimova Doktrína (2013)
Je definujúcim konceptom ruskej zahraničnej a obrannej politiky viac ako dve desaťročia	Predstavuje snahu o vytvorenie operačného konceptu pre prebiehajúcu konfrontáciu so Západom..
Víziu multipolárneho sveta riadeného koncertom veľmocí (pričom je RF jedna z nich)	Vojnová stratégia založená na spolupráci celého štátu (whole-of-government warfare).
Prvenstvo Ruska v postsovietskom priestore a snahu o eurázijskú integráciu.	Kombinácia prvkov tvrdej a mäkkej moci v rôznych oblastiach.
Partnerstvo s Čínou.	Koncept permanentného konfliktu, ktorý prekračuje hranice medzi mierom a vojnou.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa - RUMER, Eugene. *The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action. Russia Matters [online]. 5. jún 2019 [cit. 2025-04-22]. Dostupné na: <https://www.russiamatters.org/analysis/primakov-not-gerasimov-doctrine-action>.*

Obrázok č. 1 Úloha nevojenských metód pri riešení medzištátnych konfliktov.

Zdroj: *Bartles, Charles K. Getting Gerasimov Right. Military Review, January–February 2016, pp. 30–38. Dostupné z: https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20160228_art009.pdf*

Ruská invázia na Ukrajinu potvrdila, že ekonomická závislosť môže byť využitá ako nástroj nátlaku. Nemecká stratégia predchádzania konfliktom prostredníctvom hospodárskej spolupráce zlyhala, keďže obchodné vzťahy s Ruskom neodradili Putina od vojenskej agresie. Naopak, Rusko začalo znižovať dodávky plynu do Európy už pred inváziou, čím vytváralo tlak na členské štáty EÚ. Z toho vyplýva, že ruská zahraničná politika je vedená realistickým prístupom k medzinárodným vzťahom, kde hospodárske vzťahy neslúžia iba na spoluprácu a zvyšovanie blahobytu občana, ale ako súčasť strategického boja.

Z pohľadu realistickej teórie medzinárodných vzťahov je pre Rusko nevýhodné mať za suseda jednotnú a silnú Európsku úniu, ktorá vystupuje ako jeden blok. Pre Rusku Federáciu je strategicky výhodnejšie, ak susedí s menšími a stredne veľkými štátmi, ktoré sú vzájomne nekoordinované a rozhádané. V takom prostredí má väčšiu možnosť presadzovať svoje záujmy a posilňovať svoj vplyv v regióne. Hoci krajiny Európskej únie majú vyšší HDP a vojenský rozpočet ako Rusko, Moskva využíva dezinformácie a psychologické operácie, aby získala strategickú výhodu. Cieľom Ruska je oslabiť NATO a EÚ, udržať si vplyv v bývalých sovietskych republikách a dosiahnuť status svetovej veľmoci. Prostredníctvom propagandy a stratégie „rozdeľ a panuj“ Rusko vytvára napätie v európskych spoločnostiach, podkopáva politickú jednotu a znižuje ochotu krajín reagovať na jeho akcie. Tým oslabuje obranyschopnosť Európy a posilňuje svoju pozíciu na globálnej scéne. EÚ sa tak musí pripraviť na dlhodobú koexistenciu s nepredvídateľným susedom, ktorý môže striedať obdobia napätia a obmedzenej spolupráce, pričom je na ňom aj energeticky závislá⁴⁹. Zároveň možno konštatovať, že uvedené aktivity Ruskej federácie pôsobia ako stimul pre intenzívnejšiu spoluprácu EÚ v rámci Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) a Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (SBOP)⁵⁰.

⁴⁹ KARLSEN, Geir Hågen. Divide and rule: ten lessons about Russian political influence activities in Europe. *Palgrave Communications*, 2019, 5.1: 1-14.

⁵⁰ GORGILADZE, Marita. Challenges of the Common Foreign and Security Policy of the European Union after Russia-Ukraine War. *Teisė*, 2024, 130: 44-54.

3.5.2 Geopolitické výzvy pre EÚ v súvislosti s čínskou zahraničnou politikou

Čínska zahraničná politika má pre EU dvojznačný charakter: na jednej strane predstavuje príležitosti pre ekonomickú a globálnu spoluprácu, na druhej strane výzvy v oblasti bezpečnosti, technológií a hodnôt.

V prvej polovici 19. storočia, podiel Číny na svetovom HDP predstavoval približne 30 %. K zásadnému obratu došlo až v polovici storočia, keď Čínu predbehli najprv európske krajiny (okolo roku 1850) a neskôr aj Spojené štáty americké (v 90. rokoch 19. storočia). Najnižší podiel na svetovom HDP dosiahla Čína v období približne medzi rokmi 1950 až 1970, keď klesol pod hranicu 5 %. V reakcii na zhoršujúcu sa ekonomickú situáciu sa čínske vedenie rozhodlo opustiť ideologické princípy maoizmu a začalo implementovať reformy inšpirované západnými modelmi hospodárskeho rozvoja. Strategickým cieľom krajiny je dosiahnuť úroveň rozvinutých stredoeurópskych štátov, ako sú Poľsko či Maďarsko, približne do roku 2040, pričom do roku 2049 sa Čína plánuje etablovať ako plne moderný a rozvinutý štát. Tento proces však prebieha bez súbežnej demokratizácie politického systému⁵¹. Čína preto predstavuje pre Európsku úniu významného globálneho hráča, s ktorým však nezdieľa rovnaké hodnoty a politické postoje. V ekonomickej oblasti je silným konkurentom a zároveň sa tento konkurenčný vzťah začína prejavovať aj v oblasti bezpečnosti, a to predovšetkým v Indicko-pacifickom regióne.

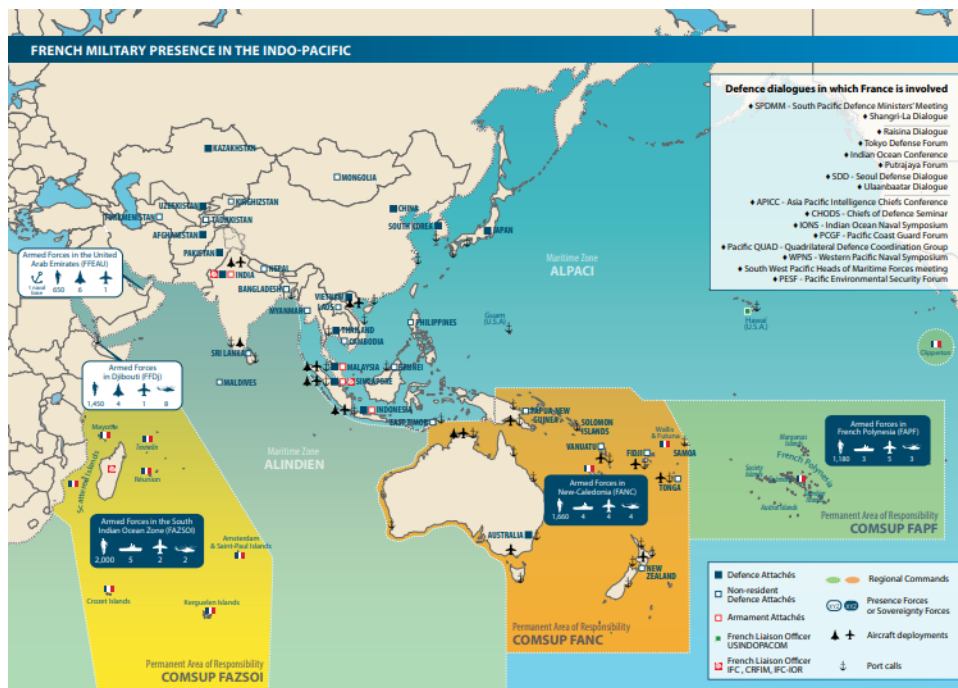
Francúzsko bolo prvým štátom v EÚ, ktorý vyvinul vlastnú indicko-pacifickú stratégiu⁵². Prezident Emmanuel Macron túto stratégiu predstavil v máji 2018 počas prejavu na námornej základni Garden Island v Austrálii, kde zdôraznil dôležitosť vytvorenia nového indicko-pacifického trojuholníka medzi Francúzskom, Indiou a Austráliou. Vzhľadom na francúzske prítomnosť v tomto regióne, vrátane rôznych území a vojenských základní, sa Francúzsko stalo „rezidentnou mocnosťou“ v Indicko-pacifickom regióne. Tento región pokrýva viac než 90 % francúzskej exkluzívnej hospodárskej zóny (EEZ) a zahŕňa viac ako 1,6 milióna francúzskych občanov. Vďaka svojej prítomnosti a strategickým záujmom sa

⁵¹ Šmihula, Daniel. Medzinárodná bezpečnosť v kríze. Premedia, 2023, s. 142–143.

⁵² Ministère des Armées. France and Security in the Indo-Pacific. [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/dgris/EN%20-%20Plaque%20-%20France%20and%20Security%20in%20the%20Indo-Pacific%20-%202019.pdf>

Francúzsko profiluje ako kľúčový aktér v indicko-pacifickej oblasti, pričom čelí výzvam spojeným s rastúcim geopolitickým vplyvom Číny v tomto regióne⁵³.

Obrázok č.2 – Vojenská prítomnosť Francúzska v Indo-Pacifickom regióne

Zdroj: *Ministère des Armées. France and Security in the Indo-Pacific. [online]. 2019. Dostupné z: <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/dgris/EN%20-%20Plaque%20-%20France%20and%20Security%20in%20the%20Indo-Pacific%20-%202019.pdf>*

Európska únia prijala Stratégiu pre Indicko-pacifický región 16. apríla 2021⁵⁴, ktorá sa zameriava na posilnenie spolupráce v oblasti bezpečnosti, obchodu a udržateľného rozvoja s partnermi v regióne. V oblasti bezpečnosti kladie EÚ dôraz na podporu otvorenej, pravidlami riadenej regionálnej bezpečnostnej štruktúry, ktorá zahŕňa bezpečné námorné cesty, posilnenú námornú prítomnosť a spoluprácu pri ochrane slobody námornej dopravy.

⁵³ WACKER, Gudrun. Europe and the Indo-Pacific: comparing France, Germany and the Netherlands. [online]. Madrid: Elcano Royal Institute, 2021. ARI 29/2021. Dostupné z: <https://media.realinstitutoelcano.org/wp-content/uploads/2021/10/ari29-2021-wacker-europe-and-the-indo-pacific-comparing-france-germany-and-the-netherlands.pdf>

⁵⁴ Európska služba pre vonkajšiu činnosť. (2021). Stratégia EÚ pre spoluprácu v Indo-pacifickom regióne. [online] Dostupné na: https://www.ecas.europa.eu/sites/default/files/jointcommunication_2021_24_1_en.pdf [Prístup 24. apríla 2025].

Tento prístup je dôležitý v súvislosti s rastúcimi geopolitickými napätiami v Indicko-pacifickom regióne. Najmä v kontexte agresívnej čínskej politiky v Juhočínskom a Východočínskom mori, ktorá ohrozuje stabilitu a bezpečnosť v tejto oblasti. EÚ sa zameriava na posilnenie spolupráce s kľúčovými partnermi ako Japonsko, India a Austrália, pričom reaguje na výzvy, ktoré regiónu prináša čínska vojenská prítomnosť a jej teritoriálne nároky. Tieto faktory si vyžadujú zosilnenie úlohy EÚ v rámci bezpečnostných iniciatív a budovania mieru v regióne. V tejto súvislosti Únia preskúmava spôsoby, ako posilniť námorné nasadenia členských štátov v regióne a zvažuje vytvorenie námorných oblastí záujmu v rámci iniciatívy Koordinovaných námorných prítomností (CMP). EÚ už rozšírila svoje bezpečnostné angažovanie prostredníctvom misií a operácií v rámci SBOP, ako aj ďalšími iniciatívami zameranými na zvyšovanie námornej bezpečnosti, boj proti pirátstvu a ochranu slobody námornej dopravy⁵⁵. Ďalej pokračuje v programe na podporu námornej bezpečnosti v Západnom Indickom oceáne a plánuje rozšíriť svoj projekt CRIMARIO (Critical Maritime Routes in the Indian Ocean) do južného Pacifiku. Program zahŕňa boj proti rôznym nelegálnym činnostiam. EÚ sa zároveň usiluje o silnejšiu úlohu v bezpečnostnej architektúre ASEAN, kde pôsobí v štruktúrach ako ASEAN Defence Ministers' Meeting Plus (ADMM+). V tejto súvislosti sa EÚ zameriava na intenzifikáciu dialógov s partnermi na tému kybernetickej bezpečnosti, nešírenia zbraní a obranných technológií, ako aj námornej bezpečnosti.

Okrem angažovania v Indicko-pacifickom regióne sa Čína, spolu s Ruskou federáciou, usiluje vytvoriť protiváhu západným inštitúciám. Jednou z hlavných platforiem, pomocou ktorých tento cieľ realizujú, je BRICS – ekonomické zoskupenie Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Južnej Afriky. Koncept zoskupenia BRICS vznikol na základe analytickej správy spoločnosti Goldman Sachs s názvom „Building Better Global Economic BRICS“⁵⁶, ktorú napísal Jim O’Neill v novembri 2001. Predpovedal, že v priebehu nasledujúceho desaťročia bude význam krajín BRICS, najmä Číny, v rámci svetového HDP rásť. Prvý oficiálny summit skupiny

⁵⁵ Rada Európskej únie. (2021). Gulf of Guinea: Council conclusions launching the pilot case for the Coordinated Maritime Presences concept. [online] Available at: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/01/25/gulf-of-guinea-council-conclusions-launching-the-pilot-case-for-the-coordinated-maritime-presences-concept/?utm_source=chatgpt.com [Accessed 24 April 2025].

⁵⁶ O’NEILL, Jim. *Building Better Global Economic BRICS* [online]. Goldman Sachs, 30. november 2001 [cit. 2025-03-05]. Dostupné na: <https://www.goldmansachs.com/pdfs/insights/archive/archive-pdfs/build-better-brics.pdf>

BRICS sa konal v júni 2009 v Jekaterinburgu v Rusku. Na tomto stretnutí lídri vyjadrili podporu spravodlivejšiemu a demokratickejšiemu multipolárnemu svetovému poriadku, ktorý by sa zakladal na medzinárodnom práve, rovnosti, vzájomnom rešpekte, spolupráci a spoločnom rozhodovaní všetkých štátov. Odvtedy spoločné vyhlásenia BRICS opakovane zdôrazňujú potrebu prehodnotenia globálneho usporiadania, ktoré vzniklo po druhej svetovej vojne a je charakteristické dominantným postavením Spojených štátov.⁵⁷

Posledný summit krajín BRICS sa uskutočnil v Kazani v Ruskej federácii. Skupina sa medzičasom rozšírila o Egypt, Etiópiu, Indonéziu, Irán a Spojené arabské emiráty, čím posilnila svoje geopolitické a ekonomické postavenie na medzinárodnej scéne. Na summite sa zúčastnili lídri a vysokí predstavitelia zo 36 krajín, pričom 24 z nich bolo zastúpených na najvyššej politickej úrovni. Okrem toho boli prítomní aj vedúci predstavitelia šiestich medzinárodných organizácií, vrátane Organizácie Spojených národov. Deklarácia samitu s 134 ustanoveniami sa zameriava na spravodlivejší svetový poriadok, bezpečnosť, ekonomickú spoluprácu a sociálny rozvoj. Dokument bude predložený OSN ako spoločné vyhlásenie BRICS. Slovo „spolupráca“ sa v ňom objavuje 107-krát, „multilateralizmus“ 22-krát a „partnerstvo“ 15-krát. V deklarácií sa spomína reforma IMF a Svetovej Banky. BRICS zároveň oznámilo niekoľko nových iniciatív, ktoré môžeme vnímať ako náhradu za západné finančné platformy/inštitúcie.

Čína vidí projekt BRICS ako najlepší spôsob šírenia svojho suverénneho prístupu a rozšírenia svojej globálnej moci pod záštitou multilaterálnej spolupráce⁵⁸. Spolu s Ruskou Federáciou a Indiou aktívne zvyšuje svoju angažovanosť v regióne Blízkeho východu a severnej Afriky (MENA), hlavne v súvislosti so svojimi energetickými potrebami. Vplyv BRICS sa neobmedzuje len na región MENA, ale rozširuje sa aj na západný Balkán, pričom tento región sa nachádza na ceste k členstvu v EÚ a región MENA bol tradične priestorom, kde Európa zohrávala úlohu silného geopolitického hráča. Čína nevyvíja snahu o export svojho politického modelu a ideológie do iných krajín. Namiesto toho sa zameriava na vytváranie ekonomických príležitostí, pričom kladie menší dôraz na požiadavky týkajúce sa právneho štátu a ochrany životného prostredia. Tento prístup ju robí atraktívnym partnerom pre režimy s autoritárskymi tendenciami a politické elity, ktoré sú náchylné na korupciu a

⁵⁷ PANT, Harsh V. The BRICS fallacy. *The Washington Quarterly*, 2013, 36.3: 91-105.

⁵⁸ CLINGENDAEL INSTITUTE. *The BRICS as an EU security challenge*. [online]. [cit. 2025-03-12]. Dostupné na: https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/the_brics_as_an_eu_security_challenge.pdf.

obchádzanie demokratických noriem. „Čína sa nesnažila o export svojho politického systému, skôr nechávala druhých, aby k nemu dospeli. V tomto zmysle možno tvrdiť, že neexpandovala dobyvateľskými výpravami, ale osmózou.“⁵⁹ Ďalším príkladom tejto politickej stratégie Číny môže byť Belt and Road Initiative. Táto iniciatíva už výrazne ovplyvnila medzinárodné postavenie Číny. Prostredníctvom obrazu novej Hodvábnej cesty, ktorá spája Čínu so svetom, pomohla odsunúť do úzadia diskusie o potenciálnej hrozbe „čínskeho vzostupu“. Namiesto toho vízia komplexného rozvoja v regióne s viac ako štyrmi miliardami obyvateľov a očakávané zisky a ďalšie výhody umožnili Číne prezentovať svoj vzostup v pozitívnejšom svetle.⁶⁰

Záverom možno konštatovať, že Čína predstavuje pre Európsku úniu významného ekonomického konkurenta, najmä v oblastiach obchodu, technológie a investícií, čo si vyžaduje jednotný a strategický prístup zo strany EÚ. Zatiaľ čo EÚ čelí týmto výzvam ako celok, niektoré členské štáty majú v Indicko-pacifickom regióne vlastné bezpečnostné záujmy. To vyžaduje, aby EÚ pristupovala k vzťahom s Čínou nielen z ekonomického, ale aj bezpečnostného hľadiska. EÚ musí nájsť rovnováhu medzi ekonomickými príležitosťami, ktoré Čína ponúka, a reakciou na jej expanzívnu politiku. Tento prístup si vyžaduje koordinovanú spoluprácu so strategickými partnermi a podporu multilaterálnych iniciatív. EÚ by sa mala orientovať na ochranu pravidlami riadeného medzinárodného poriadku, čím zabezpečí stabilitu a ochranu svojich bezpečnostných a ekonomických záujmov doma aj v zahraničí..

3.5.3 Problémy v transatlantickom spojení

Spojené štáty americké sú pre krajiny EÚ tradičným a prirodzeným partnerom, s ktorými zdieľame hodnoty západnej civilizácie, ako sú demokracia, kapitalizmus a kresťanstvo. Ako naznačuje demokratická teória mieru, demokracie medzi sebou zriedka vstupujú do vojenských konfliktov, čo prispieva k stabilite a mieru v našich vzťahoch. Okrem toho máme dlhú históriu vojenskej spolupráce od roku 1917, kedy USA vstúpili do prvej svetovej vojny po boku Dohody.

⁵⁹ KISSINGER, Henry. Usporiadanie sveta: úvahy o povahách národov a dejinách. Bratislava: Premedia, 2015. ISBN 978-80-8159-204-5. s. 222-223.

⁶⁰ PAVLIČEVIĆ, Dragan. China, the EU and one belt, one road strategy. *China Brief*, 2015, 15.15: 9-13.

Počas studenej vojny sa zahraničná a bezpečnostná politika USA zakladala na štyroch hlavných záujmoch. Po prvé, prioritou bolo zabrániť šíreniu vplyvu Sovietskeho zväzu, pričom politika zdržiavania sa stala kľúčovým národným záujmom USA. Na dosiahnutie tohto cieľa boli Spojené štáty ochotné investovať značné zdroje a prevziať vedúcu úlohu v protisovietskej aliancii na Západe, čo sa prejavilo vojenskou a ekonomickou pomocou, iniciovanou Trumanovou doktrínou⁶¹ v roku 1947 a neskôr potvrdenou ďalšími opatreniami amerických administratív. Po druhé, USA podporovali slobodný obchod, ktorý mal posilniť domácu ekonomiku a zároveň bojovať proti komunizmu zvyšovaním životnej úrovne na globálnej úrovni. Po tretie, zahraničná politika Spojených štátov amerických bola dlhodobo formovaná snahou podporovať demokratizáciu vo svete. Táto stratégia vychádzala z predpokladu, že demokratické štáty sú menej náchylné k vedeniu ozbrojených konfliktov a majú väčšiu tendenciu uprednostňovať medzinárodnú spoluprácu a mierové riešenie sporov. Slobodný obchod a demokracia sa preto považovali za dôležité, aj keď sekundárne národné záujmy. Po štvrté, Spojené štáty sa usilovali o vytvorenie multilaterálnych rámcov na podporu svojich cieľov, pričom transatlantická aliancia bola priamym výsledkom ich podpory multilateralizmu.⁶²

Počas administratívy prezidenta Baracka Obamu Spojené štáty v roku 2011 oficiálne prijali zahranično-politickú stratégiu Pivot to Asia. Zahranično-politický experti tvrdia, že kľúčové národné záujmy USA sa za posledné dve desaťročia zmenili, že Pivot to Asia je nevyhnutný na zvládnutie „Pacifického storočia“ a čínskej hrozby. Cieľom bolo posilniť aliančné vzťahy, zvýšiť vojenskú prítomnosť, podporiť ekonomický rast (napr. cez TPP) a vyvážiť rastúci vplyv Číny⁶³.

Po administratíve prezidenta Baracka Obamu sa stratégia Pivot to Asia transformovala na koncept Slobodný a otvorený Indo-Pacifik⁶⁴ (FOIP), ktorý sa stal trvalým elementom zahraničnej politiky USA a naďalej formuje ich prístup k tomuto regiónu. Na prvý pohľad sa

⁶¹ OFFICE OF THE HISTORIAN. *Truman Doctrine* [online]. U.S. Department of State. Dostupné na: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/truman-doctrine>

⁶² LANSFORD, Tom. *Old Europe, new Europe and the US: renegotiating transatlantic security in the post 9/11 era*. Taylor & Francis, 2017.

⁶³ CLINTON, H. America's Pacific Century. Foreign Policy [online]. 11. október 2011 [cit. dátum prístupu]. Dostupné na internete:

⁶⁴ U.S. DEPARTMENT OF STATE. A Free and Open Indo-Pacific: Advancing a Shared Vision. [online]. 4. november 2019 [cit. 16. marec 2025]. Dostupné na internete: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf>

FOIP zameriava na zabezpečenie slobody plavby, otvorený obchod a ochranu suverenity štátov v regióne. V realite je však táto stratégia predovšetkým nástrojom na zadržanie čínskej expanzie v Indo-Pacifiku, najmä v oblasti Juhočínskeho mora. FOIP kladie dôraz na spoluprácu s partnermi v Indo-Pacifiku – ako sú Japonsko, India, Austrália a krajiny ASEAN – a usiluje sa o vyváženie rastúcej moci Číny. Zároveň sa FOIP zameriava na posilnenie multilaterálnych vzťahov a podporu demokratických hodnôt, čo sa v konečnom dôsledku považuje za reakciu na čínsku ambíciu stať sa dominantnou mocnosťou v Indo-Pacifiku.

Z vyššie uvedeného je jasné, že sa pre USA stáva Indo-Pacifický región prioritou. Tento strategický význam regiónu potvrdzuje nielen dôraz na spoluprácu s partnermi, ale aj konkrétne kroky amerických administratív. Jasným príkladom bolo uzavretie bezpečnostného partnerstva AUKUS⁶⁵ medzi USA, Spojeným kráľovstvom a Austráliou v roku 2021. Táto dohoda zahŕňala aj dodávku jadrových ponoriek Austrálii, čím Spojené štáty a ich spojenci výrazne posilnili svoju prítomnosť v Indo-Pacifiku. Tento krok však vyvolal napätie vo vzťahoch s Francúzskom, keďže Austrália v dôsledku tejto dohody zrušila už dohodnutý kontrakt na nákup francúzskych konvenčných ponoriek. Bez ohľadu na to, či sa v Bielom dome nachádza republikánska alebo demokratická administratíva, Indo-Pacifik zostane kľúčovou geopolitickou prioritou USA. Súťaž s Čínou o vplyv v regióne, ochrana spojencov a podpora slobodného a otvoreného Indo-Pacifiku sú dlhodobé strategické ciele, na ktorých sa zhodujú americkí lídri bez ohľadu na politickú príslušnosť.

Na základe uvedených faktov je zrejmé, že Spojené štáty sú primárne zamerané na obmedzenie mocenského rastu Číny a stabilizáciu Blízkeho východu, pričom Ruská federácia pre ne nepredstavuje hlavnú bezpečnostnú prioritu. Počas prvej administratívy amerického prezidenta Donalda Trumpa sa objavili iniciatívy smerujúce k zlepšeniu vzťahov s Ruskou federáciou, ktoré mali slúžiť ako nástroj na oslabenie čínsko-ruského strategického zblížovania. Podobné tendencie sú prítomné aj v jeho aktuálnej administratíve. Samotný Trump sa viackrát vyjadroval v priateľskom tóne na adresu Vladimira Putina, čo ilustruje napríklad jeho výrok: *„Dúfajme, že raz sa možno stane priateľom. Je to možné, ale veľmi ho*

⁶⁵ Australian Government. *Joint Leaders Statement on AUKUS* [online]. 15. september 2021 [cit. 2025-03-17]. Dostupné na: <https://web.archive.org/web/20210927191438/https://www.pm.gov.au/media/joint-leaders-statement-aukus>.

nepoznám.“⁶⁶ V kontexte vyšetrovania ruského zasahovania do amerických prezidentských volieb v roku 2016 Trump na spoločnej tlačovej konferencii s Putinom uviedol: „*Mám veľkú dôveru v svojich inteligentných ľudí, ale musím vám povedať, že prezident Putin bol dnes extrémne silný a mocný vo svojej odmietavej reakcii.*“⁶⁷ Pre Európsku úniu to znamená nielen nutnosť výrazného zvýšenia výdavkov na obranu, ale aj posilnenie jednotného postupu v zahraničnej a bezpečnostnej politike. Čoraz viac sa ukazuje, že Spojené štáty sú minimálne menej spoľahlivým spojencom, v horšom prípade hrozí ich postupné odklonenie od európskych bezpečnostných záujmov. Táto situácia zdôrazňuje potrebu hľadania nových strategických partnerstiev a posilnenia strategickej autonómie EÚ.

⁶⁶ Donald Trump, citované v: Alissa de Carbonnel, „Trump says Putin 'competitor', not enemy“, Reuters, 12. júla 2018. Dostupné online: <https://www.reuters.com/article/world/trump-says-putin-competitor-not-enemy-idUSKBN1K21GD>

⁶⁷ Donald Trump, tlačová konferencia po summite s Vladimirom Putinom, Helsinki, 16. júla 2018. Dostupné online: <https://edition.cnn.com/2018/07/16/politics/donald-trump-putin-helsinki-summit/index.html>

Záver

V rámci tejto práce sme analyzovali úlohu Európskej únie (EÚ) v súčasnom multipolárnom svete a výzvy, ktorým EÚ čelí pri koordinácii bezpečnostnej a obrannej politiky.

Na základe vykonanej analýzy možno konštatovať, že Európska únia čelí významným prekážkam pri budovaní koherentnej a efektívnej spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky. Napriek deklarovanej ambícii sa EÚ pravdepodobne nebude schopná profilovať ako jednotný aktér v medzinárodnej politike, najmä kvôli právu veta členských štátov a rozdielom v národných záujmoch, ktoré výrazne obmedzujú jej schopnosť konať jednotne.

Jedným z hlavných problémov európskej obrany je výrazná fragmentácia obranného priemyslu, ktorá spôsobuje neefektívne využívanie zdrojov, duplicitu vo výskume a vývoji, nízke objemy výroby a obmedzené úspory z rozsahu. Európske obranné spoločnosti sú zároveň menšie a menej konkurencieschopné v porovnaní s americkými, pričom investície do výskumu a vývoja zostávajú dlhodobo nízke. Výdavky na obranu nie sú síce v súhrne nízke, no rozdelené medzi 27 národných armád bez jednotného plánovania, čo znemožňuje budovanie komplexných strategických spôsobilostí porovnateľných s armádami veľmocí. Tento problém ešte prehĺbuje skutočnosť, že krajiny EÚ často nakupujú vojenskú techniku pri vyššej cenovej hladine na zahraničných trhoch, zatiaľ čo konkurenti ako Rusko nakupujú lacnejšie na domácom trhu. Celkovo tak obranný potenciál EÚ zaostáva za svojím nominálnym rozpočtom a vyžaduje výraznejšiu integráciu, koordináciu a zefektívnenie výdavkov.

Pre EÚ to znamená potrebu posilniť svoje obranné kapacity, na čo Európska komisia reagovala zverejnením strategického dokumentu White Paper on the Future of European Defence a spustením iniciatívy ReArm Europe.. Cieľom je zásadne zvýšiť investície do obrany, podporiť spoločné obstarávanie a odstrániť byrokratické prekážky. Kľúčovým finančným nástrojom SAFE, ktorý podporuje interoperabilitu a domácu priemyselnú základňu. Plánované je aj zjednodušenie regulácií prostredníctvom Defence Omnibus, ako aj aktivácia výnimočnej rozpočtovej doložky na navýšenie obranných výdavkov. Významnú úlohu zohráva aj iniciatíva PESCO, ktorá zaväzuje členské štáty k plneniu konkrétnych cieľov, ako je zvyšovanie investícií, spoločné projekty, harmonizácia štruktúr či posilnenie kybernetickej

obrany. V súčasnosti sa v rámci PESCO realizuje 66 projektov zameraných na rozvoj moderných obranných technológií a schopností, čo prispieva k budovaniu strategickej autonómie a efektívnejšej obrannej spolupráce v rámci EÚ. Obranná politika EÚ je ovplyvnená strategickými záujmami troch hlavných globálnych aktérov – USA, Číny a Ruska – a musí sa prispôbiť dlhodobej geopolitickej súťaži a meniacej sa bezpečnostnej architektúre. Spojené štáty sa dnes zameriavajú najmä na obmedzovanie rastúceho vplyvu Číny a stabilizáciu Blízkeho východu. Čína síce predstavuje významného obchodného partnera, no zároveň geopolitického konkurenta, hlavne v regióne Indo-Pacifiku. Ruská Federácia, ktorá v súčasnosti vedie vojnu na Ukrajine, využíva hybridné nástroje, dezinformácie a stratégiu „rozdeľ a panuj“ na oslabenie politickej jednoty EÚ a jej obranyschopnosti. Pre EÚ z toho vyplýva potreba posilniť obranné kapacity, zvýšiť výdavky na obranu, upevniť jednotu v zahraničnej politike a budovať strategickú autonómiu, keďže Spojené štáty sa javia ako čoraz menej spoľahlivý partner.

Napriek rastúcemu úsiliu o posilnenie obrannej spolupráce ostáva zásadnou výzvou štrukturálna rozdrobenosť EÚ ako zoskupenia 27 suverénnych štátov. V tomto kontexte sa ako realistickejší prístup javí prehĺbovanie praktickej spolupráce prostredníctvom iniciatív ako PESCO, spoločného obstarávania a harmonizácie regulačného rámca. Naproti tomu snahy o rozsiahle inštitucionálne zmeny, ako napríklad zrušenie práva veta, by pravdepodobne narážali na politické limity a mohli by ohroziť vnútornú súdržnosť Únie. Takéto oslabenie jednoty by mohli potenciálne využiť externí aktéri, akými sú Ruská federácia, Čínska ľudová republika či Spojené štáty americké, na posilnenie svojho vplyvu v európskom priestore. Hoci EÚ pravdepodobne nebude pôsobiť ako jednotný aktér v každej situácii, má reálnu šancu prehĺbiť praktickú spoluprácu a tým posilniť svoju akcioskopnosť. Týmto smerom môže Únia postupne vyrásť na silného globálneho hráča, schopného efektívne reagovať na bezpečnostné a geopolitické výzvy.

Zoznam použitej literatúry

- AHMAD, Sohail; KALIM, Inayat; GULL, Azka. 2018. European Union and Liberalism. *Global Economics Review*, 2018, 3.1: 31-38. ISSN 2522-5949.
- AUSTRALIAN GOVERNMENT. 2021. *Joint Leaders Statement on AUKUS*. Dostupné na: <https://web.archive.org/web/20210927191438/https://www.pm.gov.au/media/joint-leaders-statement-aukus> [cit. 2025-03-17].
- BENDIEK, A.; KEMPIN, R.; VON ONDARZA, N. 2018. *Qualified Majority Voting and Flexible Integration for a More Effective CFSP? A Critical Examination of the EU's Options*. SWP Comment 25. Stiftung Wissenschaft und Politik. ISSN 1861-1761.
- BÍLÝ, Jiří a kol. 2008. *Evropa - problém současnosti a budoucnosti*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, 2008. 245 s. ISBN 978-80-8676-789-2.
- BISCOP, Sven. 2018. European defence: Give PESCO a chance. *Survival*, 2018, 60.3: 161-180. ISSN 0039-6338.
- BRZEZINSKI, Z. 1998. *Velká šachovnica: Americká nadvláda a jej geopolitické imperatívy*. 1. vyd. Bratislava: Kalligram, 1998. 336 s. ISBN 80-7101-287-0.
- CAPANO, Fabio; GREIFF, Tobias. 2019. Challenges to European Unity During Conflict in its Neighbourhood: The Yugoslav Wars. *JIOS*, 2019, 10.1: 11-27. ISSN neuvedené.
- CLINGENDAEL INSTITUTE. 2023. *The BRICS as an EU security challenge*. Dostupné na: https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/the_brics_as_an_eu_security_challenge.pdf [cit. 2025-03-12].
- CLINTON, Hillary. 2011. America's Pacific Century. *Foreign Policy*, 2011, 189: 56-63. Dostupné na: <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> [cit. 24. apríl 2025].
- COUNCIL OF MINISTERS OF THE WEU. 1992. *Petersberg Declaration made by the WEU Council of Ministers, Bonn, 19 June 1992*. Dostupné na: https://www.cvce.eu/en/obj/petersberg_declaration_made_by_the_weu_council_of_ministers_bonn_19_june_1992-en-16938094-bb79-41ff-951c-f6c7aae8a97a.html [cit. 2025-04-24].
- CVCE.eu. 2025. *Parížske dohody a vznik Západoeurópskej únie (WEU)*. Dostupné na: https://www.cvce.eu/en/collections/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/9059327f-7f8a-4a74-ac7e-5a0f3247bcd3/Resources#73277207-d250-41c5-8960-1d8bce9f11aa_en [cit. 2025-01-22].
- DELONG, Marek. 2020. The Concept of Russian Federation Foreign and Security Policy by Eugene Primakov. *Internal Security*, 2020, 12.1: 307–318. ISSN 2300-2773.

DÍEZ DE VELASCO, Manuel. 1995. *Western European Union: From International to Transnational Cooperation*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1995. ISBN 978-0792333083.

DUKE, Simon. 1999. From Amsterdam to Kosovo: Lessons for the Future of CFSP. *Eiposcope*, 1999, 2: 1-14. ISSN 1025-6253.

DULEBA, Alexander; LUKÁČ, Pavol; WLACHOVSKÝ, Miroslav. 1998. *Zahraničná politika Slovenskej republiky: východiská, stav a perspektívy*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 1998. ISBN 80-967745-4-9.

DUNNE, Tim. 2009. *Liberalism in International Relations*. 1. vyd. Londýn: Routledge, 2009. 256 s. ISBN 978-0415776280.

EURÓPSKA KOMISIA. 2003. *Zmluva z Nice: Posilnenie inštitucionálneho rámca Európskej únie*. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/memo_03_23/ME MO_03_23_EN.pdf [cit. 2025-01-23].

EURÓPSKA KOMISIA. 2025. *Consultation to contribute to the Defence Omnibus simplification proposal*. Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/newsroom/consultations/consultation-contribute-defence-omnibus-simplification-proposal_en [cit. 2025-04-24].

EURÓPSKA KOMISIA. 2025. *Introducing the White Paper for European Defence and the ReArm Europe Plan (Readiness 2030)*. Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/introducing-white-paper-european-defence-and-rearm-europe-plan-readiness-2030_en [cit. 2025-04-24].

EURÓPSKA KOMISIA. 2025. *Komunikácia o národnej únikovej doložke*. Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/a57304ce-1a98-4a2c-aed5-36485884f1a0_en?filename=Communication-on-the-national-escape-clause.pdf [cit. 2025-04-24].

EURÓPSKA KOMISIA. 2025. *Proposal for a Council Regulation establishing the Security Action for Europe (SAFE) through the reinforcement of European defence industry Instrument (COM(2025) 122 final, 2025/0122 (NLE))* . Dostupné na: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/6d6f889c-e58d-4caa-8f3b-8b93154fe206_en?filename=SAFE%20Regulation.pdf [cit. 2025-04-24].

EURÓPSKA RADA. 2024. *Defence in numbers*. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/defence-numbers/> [cit. 2025-04-02].

EURÓPSKA SLUŽBA PRE VONKAJŠIU ČINNOSŤ. 2021. *Stratégia EÚ pre spoluprácu v Indo-pacifickom regióne*. Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/jointcommunication_2021_24_1_en.pdf [cit. 2025-04-24].

EURÓPSKA ÚNIA. 2007. *Lisabonská zmluva (zmluva o zmene a doplnení Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva)*. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL> [cit. 2025-01-22].

EURÓPSKA ÚNIA. *Zmluva o Európskej únii (Maastrichtská zmluva)*. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/EU/Doc/maastrichtska-zmluva.pdf> [cit. 2025-01-22].

EURÓPSKY PARLAMENT. 1999. *Závery Európskej rady v Kolíne nad Rýnom, 3. – 4. júna 1999*. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm [cit. 2025-01-23].

EURÓPSKY PARLAMENT. 1999. *Helsinský summit – Závery a pokroky v oblasti spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky*. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm#b [cit. 2025-04-24].

EURÓPSKY PARLAMENT. 2023. *Návrh správy o návrhoch Európskeho parlamentu na zmenu zmlúv. A9-0337/2023*. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0337_SK.html [cit. 2025-04-15].

EURÓPSKY PARLAMENT. 2025. *Spoločná bezpečnostná a obranná politika*. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/159/spolocna-bezpecnostna-a-obranna-politika> [cit. 2025-01-20].

FODOROVÁ, Veronika. 2012. Tradičné teórie medzinárodných vzťahov ako východisko pre rozvoj teórií európskej integrácie. *Medzinárodné vzťahy (Journal of International Relations)*, 2012, 10(4): 170-181. ISSN 1338-1561.

GORGILADZE, Marita. 2024. Challenges of the Common Foreign and Security Policy of the European Union after Russia-Ukraine War. *Teisé*, 2024, 130: 44-54. ISSN 1392-1274.

HOUSLEY, Norman. 2008. *Religious warfare in Europe 1400-1536*. Oxford: OUP Oxford, 2008. ISBN 978-0199208119.

"Hybridná Vojna – Vojna 21. Storočia". 2012. In *Almanach (Actual Issues in World Economics and Politics)*. Bratislava: Ekonomická univerzita, Fakulta medzinárodných vzťahov, 2012, 11(1). ISBN 978-80-225-1600-5.

KARLSEN, Geir Hågen. 2019. Divide and rule: ten lessons about Russian political influence activities in Europe. *Palgrave Communications*, 2019, 5.1: 1-14. ISSN 2055-1045.

KEOHANE, Robert O. 2012. Twenty years of institutional liberalism. *International Relations*, 2012, 26.2: 125-138. ISSN 0047-1178.

KISSINGER, Henry. 2015. *Usporiadanie sveta: úvahy o povahách národov a dejinách*. Bratislava: Premedia, 2015. 320 s. ISBN 978-80-8159-204-5.

- KOENIG, N. 2012. The EU and the Libyan Crisis – In Quest of Coherence? In *Inter-institutional coherence*. New York: Columbia University Press, 2012. ISBN 978-0231164567.
- KORAB-KARPOWICZ, W. Julian. 2010. *Political Realism in International Relations*. Stanford: Stanford University Press, 2010. ISBN 978-0804766612.
- KORSUNSKAYA, Darya; BRYANSKI, Gleb. 2024. *Russia hikes 2025 defence spending by 25% to a new post-Soviet high*. Reuters. Dostupné na: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-hikes-national-defence-spending-by-23-2025-2024-09-30/> [cit. 2025-04-22]. ISSN 2293-634X.
- LANSFORD, Tom. 2017. *Old Europe, new Europe and the US: renegotiating transatlantic security in the post 9/11 era*. Londýn: Taylor & Francis, 2017. 210 s. ISBN 978-1138680195.
- MCKINSEY & COMPANY. 2024. *Innovation and efficiency: Increasing Europe's defense capabilities*. Dostupné na: <https://www.mckinsey.com/industries/aerospace-and-defense/our-insights/innovation-and-efficiency-increasing-europes-defense-capabilities> [cit. 2025-04-02].
- MINISTÈRE DES ARMÉES. 2019. *France and Security in the Indo-Pacific*. Dostupné na: <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/dgris/EN%20-%20Plaque%20-%20France%20and%20Security%20in%20the%20Indo-Pacific%20-%202019.pdf> [cit. 2025-03-19].
- NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *SEVEROATLANTICKÁ ZMLUVA*. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=186419> [cit. 2025-04-24].
- OFFICE OF THE HISTORIAN. 1947. *Truman Doctrine*. Dostupné na: <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/truman-doctrine> [cit. 2025-03-05].
- PAVLÍČEVIĆ, Dragan. 2015. China, the EU and one belt, one road strategy. *China Brief*, 2015, 15.15: 9-13. ISSN 2280-4331.
- PANT, Harsh V. 2013. The BRICS fallacy. *The Washington Quarterly*, 2013, 36.3: 91-105. ISSN 0163-660X
- RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. 2017. *Notification on Permanent Structured Cooperation (PESCO) to the Council and to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy*. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf> [cit. 2025-03-24].
- RILEY-SMITH, Jonathan. 2005. *The Crusades: A History*. New Haven: Yale University Press, 2005. ISBN 978-0300101287.
- RUMER, Eugene. 2019. *The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action*. Russia Matters. Dostupné na: <https://www.russiamatters.org/analysis/primakov-not-gerasimov-doctrine-action> [cit. 2025-04-22].

RUSSETT, B. 1993. *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton: Princeton University Press, 1993. ISBN 978-0691033464.

ŠMIHULA, Daniel. 2018. *Medzinárodné vzťahy a bezpečnosť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 180 s. ISBN 978-80-8168-810-2.

ŠMIHULA, Daniel. 2023. *Medzinárodná bezpečnosť v kríze*. Bratislava: Premedia, 2023. ISBN 978-80-XXXX-XXXX-X.

TAGLIAPIETRA, S. 2022. Global Gateway: The European Union's Strategic Response to the Belt and Road Initiative. *The World Economy*, 2022, 45.5: 1331-1351. ISSN 0378-5920.

TRUMP, Donald. 2018. *Trump says Putin 'competitor', not enemy* [citované v: Alissa de Carbonnel, Reuters]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/world/trump-says-putin-competitor-not-enemy-idUSKBN1K21GD> [cit. 2025-03-16].

U.S. DEPARTMENT OF STATE. 2019. *A Free and Open Indo-Pacific: Advancing a Shared Vision*. Dostupné na: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf> [cit. 2025-03-16].

WACKER, Gudrun. 2021. *Europe and the Indo-Pacific: comparing France, Germany and the Netherlands*. Madrid: Elcano Royal Institute, 2021. Dostupné na: <https://media.realinstitutoelcano.org/wp-content/uploads/2021/10/ari29-2021-wacker-europe-and-the-indo-pacific-comparing-france-germany-and-the-netherlands.pdf> [cit. 2025-03-17].